

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA CZĘSTOCHOWY

z dnia 2024 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta
Częstochowy na lata 2024-2026**

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 609) w związku z art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 107) oraz art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 177 z późn. zm.)

Rada Miasta Częstochowy uchwała:

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Częstochowy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

z up. Prezydenta Miasta Częstochowy
Zastępcą Prezydenta
Miasta Częstochowy
(-) Ryszard Stefaniak

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 2024 r.

**Program
Wspierania Rodziny
i Rozwoju Pieczy Zastępczej
Miasta Częstochowy na lata 2024-2026
CZĘSTOCHOWA 2024**

Spis treści

Wstęp	3
Podstawy prawne programu	8
Dane podstawowe o Mieście	9
Diagnoza sytuacji rodziny i dziecka w Mieście	12
Pomoc i wsparcie rodziny biologicznej	14
Rodzinna piecza zastępcza	30
Instytucjonalna piecza zastępcza	33
Wspieranie usamodzielnianych wychowanków	38
Analiza SWOT	40
Cele i zadania	44
Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2024-2026	49
Adresaci programu	49
Finansowanie programu	50
Wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja programu	51

WSTĘP

Każde dziecko ma prawo do tego, aby wychowywać się w rodzinie. Rodzina jest dla dziecka modelem społeczeństwa. Stosunki panujące w niej są dla dziecka źródłem informacji o tym, jak dorośli osoby odnoszą się do siebie. Dziecko obserwuje świat dorosłych i ich zachowania.

Warunkiem pełnego zabezpieczenia rozwoju i dojrzałości dziecka jest miłość otoczenia, akceptacja rodziców i trwałość rodziny. Należyte wypełnienie ról rodzicielskich, uznanie praw i obowiązków dziecka oraz zapewnienie mu warunków wszechstronnego rozwoju decydują o wysokiej wartości rodzinnego środowiska wychowawczego. Mogą w nim rozwijać się i wzrastać wartościowi ludzie, bez zahamowań i uprzedzeń, radośni i otwarci na świat. Rodzina to pierwszy wychowawca dziecka. Prawidłowo funkcjonująca rodzina stwarza najdoskonalsze warunki dla dojrzałości i wzrostu człowieka. Rodzice są najważniejsi w rozwoju i wychowaniu dziecka ku dojrzałości.

Jednakże różne przyczyny powodują, że funkcjonowanie wielu rodzin ulega zaburzeniu, mimo udzielonej wszechstronnej pomocy. Wówczas dziecko zostaje pozbawione opieki rodzicielskiej, jego potrzeby nie są zaspokajane, dochodzi nawet do zagrożenia zdrowia i życia. W myśl konstytucyjnej zasady, każde dziecko ma prawo do pomocy, w tym do pieczy zastępczej, „dziecko pozbawione opieki ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych” (Konstytucja RP art. 72 ust. 2). Z kolei art. 71 Konstytucji nakłada na władze publiczne obowiązek uwzględniania w swej polityce dobra rodziny „...Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych”.

Opieka nad dziećmi pozbawionymi wsparcia najbliższych powinna stanowić trwały element prorodzinnej polityki państwa. Polityki opartej o konstytucyjną zasadę pomocniczości, w myśl której państwo poprzez system gwarancji prawnych, zinstytucjonalizowane struktury pomocowe stwarza warunki do udzielania pomocy i wsparcia na poziomie lokalnym z poszanowaniem podmiotowości rodzin. Pomoc ta nie powinna ograniczać się tylko do sytuacji kryzysowych i oddziaływań interwencyjnych.

Nie chodzi o rozbudowę systemu rodzinnej opieki zastępczej jako wyrazu ochrony dziecka, a przede wszystkim o obowiązek podejmowania działań pierwszorzędowych o charakterze prewencyjnym. Stąd też wymóg pomocy rodzinie, pracy z rodziną w różnorodnych formach środowiskowych bez potrzeby odrywania dziecka od rodziny. Należy chronić dzieci przed wkraczaniem w zastępczy model opieki. To główne zadanie i istota polityki prorodzinnej.

Art.20. Konwencji o prawach dziecka zobowiązuje Państwa-Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stale pozbawionym środowiska rodzinnego lub niemogącym, ze względu na swe dobro, w nim przebywać. Przepisy te podkreślają rangę i znaczenie praw dziecka, w tym do pieczy zastępczej.

Działania związane z opieką nad dzieckiem i pomocą rodzinie przez wiele lat regulowane były przez ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Przepisy te zmieniły zasadniczo funkcjonowanie systemu pomocy dziecku i rodzinie, wprowadzając wiele nowych rozwiązań w zakresie opieki instytucjonalnej, takich jak: przeniesienie punktu ciężkości z grupy na wychowanka, indywidualną opiekę wychowawczą nad dzieckiem, indywidualne plany pracy z dzieckiem, karty pobytu wychowanka w placówce, standardy świadczonych usług, standardy opieki i wychowania itp. Ponieważ przepisy te nie regulowały jednak ciągle wielu złożonych kwestii związanych z pieczą zastępczą, a zwłaszcza ze wspieraniem rodziny, opracowano nowy akt prawny proponujący komplementarne podejście do problematyki i obejmujący całość działań w tym zakresie. Jest nim ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która weszła w życie 1 stycznia 2012 roku. Kolejne nowelizacje ustawy doprecyzowały niektóre przepisy, a także odłożyły wejście w życie części rozwiązań, co miało wpłynąć na rozłożenie kosztów jej wprowadzenia. Warto zaznaczyć, iż omawiana ustawa już w swoim tytule podkreśla rangę rodziny i wprowadza pojęcie, którym wielu specjalistów w ostatnich latach posługiwało się coraz częściej, a mianowicie „piecza zastępcza”. Wielu specjalistów uważa, że termin „piecza” zdecydowanie lepiej „oddaje [...] współczesne stosunki między dzieckiem a jego opiekunami”, zawierając w sobie zarówno czynności opiekuńcze, wychowawcze, jak i wspieranie dziecka.

W ustawie kładzie się duży nacisk na wsparcie i pracę z rodziną w miejscu zamieszkania w celu przeciwdziałania dysfunkcjom, które mogłyby doprowadzić do umieszczenia dzieci poza środowiskiem rodzinnym. Na system ten składają się takie działania, jak: powołanie asystenta rodziny, rozwój placówek wsparcia dziennego oraz tworzenie rodzin wspierających. Wszystkie działania podejmowane wobec rodziny mają umożliwić jej zmianę w pożądanym kierunku, doprowadzić do sytuacji, w której ona sama jest w stanie radzić sobie z własnymi problemami i zapewnić opiekę oraz wychowanie dzieciom. Takie podejście, „eksponuje podmiotowość rodziny i docenia jej potencjalne możliwości wyjścia z trudnej sytuacji”.

Jeżeli jednak działania pomocowe nie przynoszą pożądaných efektów, konieczne staje się czasowe umieszczenie dziecka poza jego naturalnym środowiskiem – w jednej z form pieczy zastępczej: rodzinnej lub instytucjonalnej.

Pojęcie „pieczy zastępczej” oznacza zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Piecza zastępcza zapewnia:

1) pracę z rodziną umożliwiającą jego powrót do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;

2) przygotowanie dziecka do:

- godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia;
- pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki;
- nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;

3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno- rekreacyjnych.

Umieszczenie dziecka w pieczy następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności, choć osoba, która osiągnęła pełnoletność, może pozostać w dotychczasowej formie w związku z edukacją, nie dłużej jednak niż do 25 roku życia. Dobro dziecka wymaga poszukiwania formy jak najbardziej korzystnej, a więc w pierwszej kolejności – rodzinnej, w ramach której wyróżniono: rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje następujące typy rodzin zastępczych:

- spokrewnione (tworzone przez wstępnych lub rodzeństwo dziecka);
- niezawodowe (w tym przypadku co najmniej jedna osoba tworząca rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów);
- zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne.

Ponadto ww. ustawa wprowadza zasady, jakimi ma się kierować sąd rodzinny wydając orzeczenie o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej:

- umieszczenie w pieczy zastępczej powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich form pomocy rodzicom dziecka, chyba że jego dobro wymaga zapewnienia mu niezwłocznie pieczy zastępczej,
- dziecko umieszcza się w pieczy zastępczej do czasu zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej;
- sąd umieszcza dziecko w instytucjonalnej pieczy zastępczej, jeżeli brak jest możliwości umieszczenia go w rodzinnej pieczy zastępczej lub z innych ważnych względów nie jest to zasadne;
- w miarę możliwości sąd umieszcza dziecko w pieczy zastępczej na terenie powiatu miejsca jego zamieszkania;

- rodzeństwo powinno być umieszczone w tej samej formie pieczy zastępczej, chyba że byłoby to sprzeczne z dobrem dziecka;

- dziecko przebywające w pieczy zastępczej ma prawo do kontaktów z rodzicami i innymi osobami bliskim.

Bycie rodziną zastępczą jest wyzwaniem, pociągającym za sobą dużą odpowiedzialność za ukształtowanie młodego człowieka. W związku z licznymi trudnościami, które pojawiają się w trakcie sprawowania tej funkcji, istotne jest również stworzenie sieci wsparcia dla rodzin zastępczych i ich wychowanków, zapewniającej obu stronom poczucie bezpieczeństwa i pomoc w sytuacjach kryzysowych.

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są: jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Istotne znaczenie dla stworzenia systemu wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej ma przygotowanie programowych podstaw jego funkcjonowania. Na szczeblu gminnym i powiatowym taką rolę pełnią programy wspierania rodziny oraz rozwoju pieczy zastępczej, w ramach których planowane są zadania w zakresie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, sprawowania pieczy zastępczej oraz udzielania pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków.

Niniejszy program został przygotowany we współpracy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie, Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy, Stowarzyszenia na rzecz pomocy dziecku i rodziny „DLA RODZINY” oraz pozostałych podmiotów ekonomii społecznej realizujących zadania na rzecz szeroko rozumianego wsparcia rodziny.

Cele programu sformułowano po analizie posiadanych zasobów oraz analizie potrzeb zarówno systemu wspierania rodziny, jak i systemu pieczy zastępczej, uwzględniając rekomendacje zdefiniowane w sprawozdaniach opracowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Podstawowe założenia dokumentu obejmują:

- pracę z rodziną nastawioną na profilaktykę, czyli wsparcie udzielane rodzinie naturalnej dziecka przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, której konsekwencją jest zabieranie dziecka z domu;

- pracę z dzieckiem pozbawionym prawidłowej opieki ze strony rodziny jako element szerszego programu wspierania rodzin w środowisku lokalnym;
- pracę z rodzicami biologicznymi dziecka prowadzoną także po zabraniu dziecka ze środowiska domowego, aby zwiększyć jego szanse powrotu do rodziny naturalnej;
- umieszczenie dziecka pozbawionego całkowicie lub częściowo opieki rodziców w pieczy zastępczej dopiero po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy rodzinie naturalnej;
- zapewnienie dziecku pieczy zastępczej w miarę możliwości w systemie rodzinnej pieczy zastępczej;
- pomoc w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Obowiązek opracowania Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 wynika z art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które w ramach zadań własnych gminy obligują do opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny, a w ramach zadań własnych powiatu – opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Po dokonaniu analizy założeń i efektów Programu z lat 2021-2023 przyjęto zachowanie formalnego kształtu dokumentu i nadanie takiej samej formy Programowi na lata 2024-2026. Wypracowana dotychczas struktura dokumentu programowego została oceniona pozytywnie, jako właściwa i zawierająca wszystkie wymagane elementy.

Program jest kontynuacją, przyjętego uchwałą 748.LIII.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 16 grudnia 2021 r., „Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023” Dokument umożliwia aplikowanie o środki ze źródeł zewnętrznych, m.in. w oparciu o konkursy ogłaszane przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach programów resortowych, w tym resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Program wpisuje się w zapisy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy do roku 2030, przyjętej uchwałą Nr 765.LIV.2022 Rady Miasta Częstochowy dnia 27 stycznia 2022 r.

Ponadto w konstruowaniu niniejszego Programu uwzględniono zapisy opracowywanego przez Zespół Interdyscyplinary do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Miasta Częstochowy Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Mieście Częstochowa na lata 2024-2030. Zmiana ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, czyli tzw. „ustawy kamilkowej” sprawia, że działania w zakresie profilaktyki przemocy domowej kierowane są do rodziców i opiekunów. Wprowadzenie standardów ochrony dzieci powoduje, że pogłębione muszą zostać działania, których celem jest wsparcie rodzin w zakresie stosowania komunikacji bez przemocy i rozwiązywania konfliktów. Elementy zawarte w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Mieście Częstochowa na lata 2024-2030 dotyczące pogłębionej pracy z osobami stosującymi przemoc domową zawierają również działania w zakresie komunikacji interpersonalnej, które kierowane mogą być do rodzin zagrożonych przemocą domową.

W 2023 r. w Częstochowie został wypracowany model systemowego wdrażania standardów ochrony dzieci w miejskich placówkach oświatowych, jednostkach organizacyjnych Miasta i w organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne na rzecz dzieci i młodzieży. W ramach modelu pracownicy oświaty, organizacji pozarządowych i jednostek organizacyjnych Miasta zostali przeszkoleni i zobligowani do przeprowadzenia spotkań z rodzicami lub opiekunami, których celem było zapobieganie i reagowanie na wszelkie przejawy przemocy domowej. Te przepisy są wprowadzone po to, by wszyscy wiedzieli, kiedy trzeba reagować i jak należy zareagować, gdy widzimy czy podejrzewamy, że dziecku dzieje się krzywda.

DANE PODSTAWOWE O MIEŚCIE

Częstochowa jest miastem na prawach powiatu, położonym w północnej części województwa śląskiego. W latach 1975–1998 stolica i siedziba władz województwa częstochowskiego. Pomimo administracyjnej przynależności do województwa śląskiego, pod względem historycznym i kulturowym stanowi część Małopolski. Położona nad Wartą, na styku Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej.

Częstochowa jest centralnym miastem aglomeracji częstochowskiej oraz siedzibą licznych instytucji o znaczeniu regionalnym. W mieście znajduje się m.in. delegatura śląskiego urzędu wojewódzkiego i urzędu marszałkowskiego, sąd okręgowy wraz z prokuraturą okręgową czy wojewódzki szpital specjalistyczny. Ośrodek akademicki – dwie największe uczelnie publiczne to Politechnika Częstochowska i Uniwersytet Jana Długosza. Miasto jest także istotnym węzłem kolejowym. Stara Częstochowa, obecnie część Częstochowy, uzyskała lokację między 1370 i 1377 rokiem. Współczesna Częstochowa powstała z połączenia Starej Częstochowy z Częstochówką 19 sierpnia 1826 roku.

Częstochowa zajmuje 160 km² i składa się z 20 dzielnic: Bleszno, Częstochówka-Parkitka, Dźbów, Gnaszyn-Kawodrza, Grabówka, Kiedrzyn, Lisiniec, Mirów, Ostatni Grosz, Podjasnogórska, Północ, Raków, Stare Miasto, Stradom, Śródmieście, Trzech Wieszców, Tysiąclecie, Wrzosowiak, Wyczerpy-Aniołów i Zawodzie-Dąbie.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2022 r. liczba ludności Częstochowy wyniosła 208 282, tj. o 6 060 mniej niż rok wcześniej (dane za 2023 r. dostępne będą w Urzędzie Statystycznym po 17.06.2024 r.). Wśród mieszkańców przeważały (53,2%) kobiety (110 907 kobiety w stosunku do 97 375 mężczyzn). Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 15,1% ogółu ludności (31 466 osób), osoby w wieku produkcyjnym – 56,1% (116 796 osób), a osoby w wieku poprodukcyjnym – 28,8% (60 020 osób).

W analizowanym roku przyrost naturalny wyniósł - 1 994 (liczba urodzeń żywych: 1 213, liczba zgonów: 3 203). Z Raportu o stanie miasta Częstochowy wynika, iż liczba wymeldowań z pobytu

stałego jest znacząco wyższa niż liczba zameldowań (liczba zameldowań na pobyt stały – 5 050, liczba wymeldowań z pobytu stałego – 8 525).

Natomiast według danych pozyskanych z Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy na dzień 06.03.2024 r. liczba mieszkańców wynosiła 193 438, w tym 104 397 kobiet i 89 041 mężczyzn. Liczba mieszkańców według grup wiekowych przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1: Liczba mieszkańców Częstochowy

Grupa wiekowa	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Razem
0-9 lat	7 068	7 302	14 370
10-19	8 674	9 107	17 781
20-29	8 239	8 268	16 507
30-39	12 241	12 591	24 832
40-49	15 469	14 844	30 313
50-59	13 003	11 231	24 234
60-69	17 383	13 067	30 450
70-79	14 674	9 445	24 119
80-89	6 230	2 730	8 960
90-99	1 394	451	1 845
100-109	22	5	27
RAZEM	104 397	89 041	193 438

Źródło danych: Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

Z powyższych danych wynika, że w Częstochowie najwięcej zamieszkuje osób w przedziale wiekowym 60-69 lat (30 450), następną równie dużą grupą są czterdziestolatkowie, czyli osoby w przedziale 40-49 lat (30 313). Na podobnym poziomie są osoby w przedziale 30-39 lat (24 832) i 70-79 lat (24 119). W Częstochowie podobnie jak w innych miastach Polski mamy do czynienia ze starzeniem się społeczeństwa i rosnącą przeciętną długością życia. Czynniki te zwiększają zapotrzebowanie na świadczenia opieki zdrowotnej, usługi opiekuńcze i domy pomocy społecznej, a także powodują konieczność dostosowania bazy edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej do potrzeb seniorów.

Tabela 2 Podział mieszkańców w poszczególnych dzielnicach Częstochowy

Nazwa dzielnicy	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Razem
Błeszno	2 190	1 965	4 155
Częstochówka-Parkitka	5 060	4 249	9 309
Dźbów	2 798	2 538	5 336
Gnaszyn-Kawodrza	2 588	2 359	4 947
Grabówka	2 235	2 026	4 261
Kiedrzyn	1 586	1 487	3 073
Lisiniec	4 897	4 439	9 336

Mirów	1 238	1 101	2 339
Ostatni Grosz	3 846	3 110	6 956
Podjasnogórska	1 507	1 276	2 783
Północ	13 317	11 272	24 589
Raków	9 773	8 034	17 807
Stare Miasto	4 259	3 673	7 932
Stradom	5 755	5 308	11 063
Śródmieście	6 487	5 148	11 635
Trzech Wieszców	4 551	3 695	8 246
Tysiąclecie	12 624	9 721	22 345
Wrzosowiak	11 316	9 938	21 254
Wyczerpy-Aniołów	4 307	3 999	8 306
Zawodzie Dąbie	4 063	3 703	7 766

Źródło danych: Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

Najbardziej zaludnionymi dzielnicami Częstochowy, a także i największymi są Północ, Tysiąclecie oraz Wrzosowiak, natomiast najmniej mieszkańców mieszka na peryferyjnej dzielnicy Kiedrzyn.

W Częstochowie prężnie realizowaną formą działań społecznych są formalne partnerstwa lokalne. Miasto było inicjatorem i współzałożycielem partnerstw dzielnicowych, a także branżowych (np. na rzecz rodziny). Partnerstwo jest jedną z podstawowych zasad Unii Europejskiej, a doświadczenia z obecności Polski w Unii wskazują, iż efektywne wykorzystanie funduszy nie może obejść się bez tej formy współpracy. Pojęcie partnerstwa jest bardzo szerokie, istnieje zatem wiele jego rodzajów. Partnerstwo to włączenie w proces podejmowania decyzji i ich realizację odpowiednich szczebli władz wspólnotowych i krajowych, jak również instytucji oraz środowisk regionalnych i lokalnych, najlepiej znających potrzeby i możliwości swojego regionu. Idea długofalowej współpracy między lokalnymi władzami, organizacjami oraz społecznie odpowiedzialnymi przedsiębiorcami spotyka się z coraz większym zainteresowaniem osób i instytucji chętnych do wspólnego działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych lokalnej społeczności. Współpraca pomiędzy takimi partnerami społecznymi, niezależnie od różnic istniejących pomiędzy nimi, jest łatwiejsza, jeśli opiera się o doświadczenie działania na rzecz tej samej społeczności lokalnej.

W Częstochowie od 2014 r. działa partnerstwo na rzecz realizacji programu „Częstochowa dla rodziny”, którego celem jest pomoc w opracowaniu i realizacji działań związanych z polityką miasta na rzecz częstochowskich rodzin, w tym programu „Częstochowa dla rodziny+” dotyczącym działań na rzecz rodzin wielodzietnych.

Liderem partnerstwa są Gmina Miasto Częstochowa, a ze strony partnerów Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”. W ramach partnerstwa organizowanych jest szereg inicjatyw i wydarzeń służących dobru rodziny, tj. organizacja pikników oraz wydarzeń tematycznych,

a także przeprowadzanie kampanii społecznych, konferencji, czy warsztatów poświęconych tematyce polityki rodzinnej.

DIAGNOZA SYTUACJI RODZINY I DZIECKA W MIEŚCIE

Diagnoza sytuacji rodziny i dziecka w mieście Częstochowie została przygotowana w oparciu o posiadane dane statystyczne dotyczące systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Obejmuje ona również identyfikację mocnych i słabych stron ww. systemu oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją.

Zadania w zakresie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w mieście Częstochowa realizują: Urząd Miasta Częstochowy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, organizator rodzinnej pieczy zastępczej, podmiot organizujący pracę z rodziną, funkcjonujące na terenie miasta Częstochowy placówki wsparcia dziennego, całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz ośrodek adopcyjny.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz podmiotem organizującym pracę z rodziną na terenie miasta Częstochowy jest Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”, któremu w ramach otwartego konkursu ofert zlecono od 2013 r. realizację zadania publicznego pod nazwą „Realizacja zadań w zakresie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dla Miasta Częstochowy przewidzianych dla Częstochowskiego Centrum Wsparcia Rodziny”. Do zadań Centrum należy:

- prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny;
- objęcie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia;

- podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci, oraz realizacja innych zadań przewidzianych dla organizatora pieczy zastępczej i podmiotu organizującego pracę z rodziną, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- zgłaszanie do ośrodka adopcyjnego informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu szukania dla nich rodzin przysposabiających;
- współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami itp.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie wykonuje pozostałe zadania własne powiatu z zakresu pieczy zastępczej niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, takie jak prowadzenie placówek wsparcia dziennego i placówek opiekuńczo-wychowawczych (z wyłączeniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego) w Częstochowie również zostały zlecone organizacjom pozarządowym na podstawie art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ponadto Miasto Częstochowa wraz z jednostkami wykonującymi zadania w zakresie pieczy zastępczej podejmuje szereg działań o charakterze promocyjnym, służących pozyskaniu kandydatów na rodziców zastępczych. Inicjowaniem i koordynowaniem tych działań zajmuje się powołany Zarządzeniem Prezydenta Miasta Częstochowy Nr 1812/13 z dnia 27 listopada 2013 r. (z późn. zm.) Zespół działający na rzecz promocji rodzicielstwa zastępczego. Priorytetowymi celami promocji rodzicielstwa zastępczego, które zostały wypracowane przez Zespół, są: realizacja założonych działań do czasu powstania 30 nowych rodzinnych form pieczy zastępczej, tj. rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, oraz propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego na terenie miasta. Warto dodać, że w Częstochowie funkcjonuje jeden ośrodek adopcyjny, z którym współpracuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Współpraca ta polega przede wszystkim na inicjowaniu i podejmowaniu działań na rzecz rodzin zastępczych w mieście oraz rodzin adopcyjnych.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że Częstochowa prowadzi szeroko zakrojone działania promujące rodzicielstwo zastępcze. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie wraz ze Stowarzyszeniem pomocy dziecku i jego rodzinie „DLA RODZINY” intensywnie i konsekwentnie propagują rodzinne formy opieki zastępczej i poszukują kandydatów do tych funkcji wykorzystując do

tego współczesne media oraz współpracę z podmiotami zewnętrznymi. Do takich działań zaliczyć trzeba m.in.:

- zainicjowanie i kontynuowanie realizacji kampanii „Masz serce otwórz do niego drzwi”, której celem jest poszukiwanie kandydatów na rodziców zastępczych (w ramach kampanii przeprowadzono warsztaty i spotkania informacyjne dla kandydatów, warsztaty plastyczne, konkursy plastyczne, konkursy fotograficzne, imprezy plenerowe);
- opracowanie ulotek zachęcających do bycia rodzicem zastępczym i rozpowszechnianie ich wśród mieszkańców i mieszkanki Miasta;
- audycje w radio, telewizji w celu przybliżenia tematyki związanej z rodzicielstwem zastępczym oraz pilnego poszukiwania kandydatów na opiekunów zastępczych;
- działania w mediach społecznościowych, dodawanie postów, wydarzeń oraz udostępnianie aktualnych informacji (przybliżanie tematyki rodzicielstwa zastępczego, informacje o nadchodzących wydarzeniach i sprawozdania z tych, które już się odbyły, publikacje wyników konkursów i prac laureatów, bieżący kontakt z osobami zainteresowanymi tematem rodzicielstwa zastępczego, odpowiedzi na pytania w tym zakresie).

Pomoc i wsparcie rodziny biologicznej

W 2023 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie objął wsparciem 3 765 rodzin, w tym 581 rodzin z dziećmi. Wśród nich było 245 rodzin niepełnych z dziećmi. W porównaniu z 2022 r. można zauważyć spadek liczby rodzin zgłaszających się po pomoc społeczną, niemniej nadal utrzymuje się ona na dość wysokim poziomie. Wśród czynników mających wpływ na tendencję spadkową można wskazać realizację aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych polegającą na kierowaniu do uczestnictwa w centrach integracji społecznej. Należy również przyjąć, że bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji finansowej rodzin miało także świadczenie wychowawcze, udzielane w ramach rządowego programu „Rodzina 500+”, wynoszące od 01.01.2024 r. 800 zł na dziecko do 18 roku życia. Wpłata przyznawanego w jego ramach świadczenia wychowawczego przyczyniła się do poprawy sytuacji ekonomicznej rodzin. Pracownicy socjalni z Rejonowych Zespołów Pomocy Społecznej w mieście zauważają jednak, iż pomimo poprawy sytuacji finansowej rodzin korzystających z pomocy społecznej, nadal zdarzają się zaniedbania dzieci, a uwaga rodziców często skupia się na realizacji ich własnych zachcianek, zaspokojeniu nałogów i dbaniu o siebie. Niejednokrotnie wynika to z braku wzorców, bezradności, braku chęci do zmiany sytuacji, a także problemu uzależnienia od alkoholu, który często jest głównym powodem trudnej sytuacji rodziny. Do rodzin tych kierowana jest dodatkowa pomoc i wsparcie, np. w formie pogłębionej pracy socjalnej czy asystenta rodziny.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat struktury rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2020-2023.

Tabela 3: Informacje na temat rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2020-2023

Typy rodzin	Liczba rodzin 2020 r.	Liczba rodzin 2021 r.	Liczba rodzin 2022 r.	Liczba rodzin 2023 r.	Liczba osób w rodzinach 2020 r.	Liczba osób w rodzinach 2021 r.	Liczba osób w rodzinach 2022 r.	Liczba osób w rodzinach 2023 r.
rodziny ogółem (w tym prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz rodziny bezdzietne)	4 667	4 219	3 953	3 765	7 395	6 502	6 068	5 684
z tego:								
rodziny z dziećmi	867	717	632	581	3 148	2 612	2 338	2 155
rodziny niepełne z dziećmi	403	305	267	245	1 206	917	803	753
rodziny emerytów i rencistów	1 005	877	879	878	1 203	1 042	1 072	1 037

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Wśród przyczyn zgłaszania się mieszkańców miasta po pomoc społeczną najczęściej występują:

- ubóstwo;
- długotrwała lub ciężka choroba;
- niepełnosprawność;
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz bezrobocie.

Ubóstwo czy pojawiająca się w rodzinie długotrwała lub ciężka choroba generują występowanie innych niebezpiecznych zjawisk społecznych, co wpływa na funkcjonowanie całego systemu rodzinnego.

Częstochowskie rodziny mają możliwość użytkowania miejskiej Karty Rodzina+ - to lokalny program aktywizujący, skierowany do wielodzietnych rodzin, zameldowanych w Częstochowie. W programie mogą wziąć udział członkowie wielodzietnych rodzin posiadających minimum troje dzieci do 18. lub 26. (uczące się) roku życia. Założeniem programu jest udostępnienie uczestnikom akcji oferty zniżek, rabatów i promocji. Osoby zainteresowane uczestnictwem w projekcie otrzymują

od organizatora Kartę "Rodzina +", którą legitymują się w punktach usługowych, które przystąpiły do programu. W ramach oferty zaproponowano m.in.:

- usługi fryzjerskie i kosmetyczne;
- usługi kulturalne (kino, teatr, filharmonia, muzea, imprezy plenerowe);
- usługi edukacyjne (kursy językowe, taneczne, prawa jazdy);
- usługi sportowo-rekreacyjne (basen, fitness, wycieczki, wstęp na mecze);
- usługi gastronomiczne (kawiarnie, restauracje, bary, pizzerie, sklepy);
- usługi medyczne (badania i zabiegi nierefundowane, wyroby rehabilitacyjne);
- usługi informatyczne (sklepy komputerowe, lokalni dostawcy Internetu);
- usługi dla dzieci ("małpie gaje", "wesołe miasteczka" itp.);
- usługi inne (rabaty w pośrednictwach – finansowych i nieruchomości).

Zaplecze wspierające rodziny w samodzielności i rozwoju stanowią instytucje i organizacje zlokalizowane na terenie miasta i działające w obszarze wsparcia dziecka i rodziny. Są to z jednej strony jednostki publiczne, z drugiej – sieć organizacji pozarządowych oferujących dostęp do różnorodnych usług, takich jak: poradnictwo, organizacja czasu wolnego czy wsparcie rzeczowe.

W Częstochowie od wielu lat finansowane są Akcje Ferie i Lato w Mieście. Celem organizacji Akcji jest realizacja oferty wypoczynku dla dzieci i młodzieży pozostającej w mieście w okresie ferii letnich ze szczególnym uwzględnieniem jej zróżnicowania oraz dopołudniowych godzin rozpoczęcia zajęć, zapewnienie bezpiecznych warunków wypoczynku i właściwej opieki wychowawczej dzieciom i młodzieży w czasie ferii, propagowanie różnorodnych form spędzania wolnego czasu wśród dzieci i młodzieży.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach zadania:

1. półkolonie z wyżywieniem lub bez wyżywienia (stałe grupy dzieci uczęszczające na zajęcia w określonym czasie);
2. „otwarte drzwi” (oferta zajęć ogólnodostępnych dla dzieci i młodzieży);
3. imprezy sportowo -rekreacyjne o charakterze ogólnodostępnym z wykorzystaniem odpowiedniej bazy na terenie miasta Częstochowy;
4. imprezy turystyki kwalifikowanej dla dzieci i młodzieży;
5. jednodniowe wycieczki autokarowe z programem krajoznawczym, dostosowanym do dzieci i młodzieży.

Wśród wakacyjnych propozycji znajdują się m.in. zajęcia żeglarskie, treningi taekwon-do, wypadu na Jurę Krakowsko-Częstochowską (m.in. w rejonu Złotego Potoku, Ogrodzieńca czy Olsztyna), wyjazdy do parku linowego, turnieje sportowe, zajęcia plastyczne, filmowe czy spotkania edukacyjne na temat bezpiecznego spędzania czasu oraz wszelkiego rodzaju wycieczki (krajoznawcze, autokarowe, pieszo-autokarowe, górskie) czy obozy wędrowne.

Środki przekazywane na organizację wypoczynku zimowego i letniego dla dzieci i młodzieży w latach 2020-2023 przedstawiają się następująco:

- 2020 r. – 59 600,00 zł (17 podmiotów podpisało umowy dotacji);
- 2021 r. – 67 000,00 zł (15 podmiotów podpisało umowy dotacji);
- 2022 r. – 70 000,00 zł (13 podmiotów podpisało umowy dotacji);
- 2023 r. – 70 000,00 zł (14 podmiotów podpisało umowy dotacji).

Łącznie z dotacji skorzystało 6 000 dzieci i młodzieży.

Ponadto corocznie organizowany jest wypoczynek letni połączony z programem profilaktycznym dla z rodzin z problemem uzależnień. W 2020 r zorganizowano:

- kolonie dla 30 dzieci w ramach zadania zleconego dofinansowano Komendę Hufca ZHP w wysokości 50 000,00 zł;
- półkolonie dla 150 dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym organizowane przez Szkoły Podstawowe Nr 21, Nr 22, nr 36, Nr 38, Nr 49 w kwocie 60 000,00 zł;
- cykl imprez krajoznawczych i turystyki aktywnej po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej dla 340 osób organizowanych przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze na kwotę 15 600,00 zł;

łącznie w 2020 r. przeznaczono kwotę 125 600,00 zł.

W 2021 r. dofinansowano organizację kolonii dla 90 dzieci przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Częstochowie oraz przez TOUR & TRAVEL POLAND s.c. z Zakopanego (90 uczestników), przeznaczono łącznie 90 000,00 zł.

W 2022 r. dofinansowano organizację kolonii dla 180 dzieci przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Częstochowie, w wysokości 180 000,00 zł.

Natomiast w 2023 r. 120 000,00 zł przekazano dla Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Częstochowie na organizację wypoczynku dla 90 dzieci.

Na podstawie porozumienia zawartego dnia 23.06.2023 r. pomiędzy Gminą Miastem Częstochowa a Stowarzyszeniem Związków Dużych Rodzin „Trzy Plus” w okresie od 01.06.2023 r. do 31.12.2023 r.

realizowane było zadanie pod nazwą „Sieć Family Spot”. W ramach ww. porozumienia zrealizowano 28 bezpłatnych wydarzeń edukacyjnych i integracyjnych dla rodzin. Projekt był realizowany w ramach rządowego programu #PoPierwszeRodzina.

Family Spot to było miejsce otwarte dla mieszkańców dedykowane całej rodzinie, przełamujące bariery międzypokoleniowe, które organizując comiesięczne warsztaty oraz szkolenia pozwalała na integrację środowisk rodzinnych. Organizowane przez Związek Polskich Rodzin Trzy Plus zajęcia edukacyjne bez wątpienia rozwijały kompetencje rodzicielskie, a co za tym idzie budowały w naszych najmłodszych mieszkańcach samoświadomość oraz poczucie bezpieczeństwa, co pozwalało im w pełni cieszyć się dzieciństwem. Zajęcia prowadzone były w budynku Częstochowskiego Centrum Organizacji Pozarządowych przy ul. Śląskiej 3/5 oraz w Częstochowskim Centrum Wsparcia Rodziny przy ul. Sułkowskiego 9. Za efekty realizowanego projektu Miasto Częstochowa otrzymało wyróżnienie od Ogólnopolskiego Związku Dużych Rodzin.

Ponadto wychodząc naprzeciw rodzinom, chcąc podkreślić ich ważną rolę w Częstochowie od wielu lat organizowane są Częstochowskie Dni Rodziny, które tradycyjnie łączą trzy święta: Dzień Matki, Dziecka i Ojca. W programie imprezy znajdują się przede wszystkim różnego rodzaju pikniki organizowane na terenie szkół, przedszkoli czy dzielnic, koncerty, warsztaty plastyczne, profilaktyczne i teatralne oraz zawody ruchowe i konkursy.

Organizacja wydarzeń, głównie festynów, spiętych w jedną ofertę kierowaną do rodzin ma na celu wspieranie i umacnianie więzi międzypokoleniowych, aby każda rodzina miała możliwość twórczego i rozwijającego ją spędzania czasu razem, poprzez korzystanie z oferty edukacyjnej, rekreacyjnej czy rozrywkowej. Jest to wyjątkowy czas, rodziny mają szansę na integrację podczas festynów i pikników, które są organizowane niemal we wszystkich szkołach. Wiadomo bowiem, że najwięcej radości daje wspólna zabawa. Przenosi nas do świata, w którym wszystko jest możliwe, w magiczny sposób buduje i wzmacnia więzi oraz pomaga się solidnie zrelaksować.

Od 2024 r. Wydział Polityki Społecznej we współpracy z Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Społecznych planuje realizację projektu profilaktycznego CZĘSTOtkliwość. To projekt profilaktyczny z zakresu problemów uzależnień, skierowany do mieszkańców Częstochowy, niezależnie od wieku czy statusu społecznego, służący realizacji działań w zakresie utrzymania lub poprawy stanu zdrowia. Projekt zgodnie ze swoją nazwą podkreśla wagę znaczenia prawidłowych kontaktów międzyludzkich, okazywanej serdeczności, delikatności, empatii i opiekuńczości. Dodatkowo, wskazuje na znaczenie poziomu tych relacji, *częstotliwości*, z jaką są nadawane. Dla dobrej komunikacji niezbędny jest adekwatny poziom emocji, ich powtarzalność i systematyczność. Działania podejmowane w jego obszarze mają zwiększyć świadomość nt. ryzykownego zachowania związanego z uzależnieniami i przemocą domową oraz jego wpływu na zdrowie. Projekt zakłada wykorzystanie czynników chroniących, czyli tych cech, sytuacji i warunków, które kompensują

istniejące zagrożenia i zwiększają odporność jednostki na działanie czynników ryzyka, sprzyjających prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu, pozwalając jej uniknąć uzależnienia.

Celem głównym projektu jest ograniczenie problemów uzależnień mieszkańców Częstochowy poprzez zintensyfikowanie działań profilaktycznych, uwrażliwiających na zachowania prozdrowotne i konieczność uczestnictwa w edukacji w tym zakresie oraz w życiu społecznym.

Cele szczegółowe projektu **CZĘSTOtkliwość** przedstawiają się następująco:

1. zintensyfikowanie działań informacyjno-edukacyjnych wpływających na ograniczenie dostępności substancji psychoaktywnych oraz zachowań ryzykownych;
2. rozszerzenie oferty programów profilaktycznych, skierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży;
3. podniesienie poziomu edukacji społecznej w zakresie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych oraz innych zachowań ryzykownych;
4. edukacja w zakresie prawidłowych relacji mająca na celu przeciwdziałanie wchodzeniu w sytuacje ryzykowane związane z uzależnieniami i przemocą.

Beneficjentami projektu będą mieszkańcy Częstochowy, w szczególności dzieci i młodzież.

Tabela 4: Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej

Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Sieroctwo	21	22	21	20	23	22
Pólsieroctwo	46	43	44	42	42	39
Uzależnienia rodziców	78	59	53	57	59	56
Przemoc	7	10	8	11	12	13
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	322	333	339	327	307	307
Inne	37	27	23	15	11	20

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie

Główną przyczyną, niezmiennie od 2018 r., umieszczania dzieci w pieczy zastępczej jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienia rodziców.

Głównymi przyczynami udzielania pomocy społecznej w mieście Częstochowa w latach 2020-2023 są długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

W Częstochowie, od 2008 r., przy ul. Św. Kazimierza 1 funkcjonuje Częstochowskie Okno Życia im. bł. Edmunda Bojanowskiego. Pieczę nad "Oknem Życia" sprawują Siostry Służebniczki Najświętszej

Maryi Niepokalanie Poczętej, które prowadzą tam Interwencyjny Ośrodek Proadopcyjny "Dom Życia". "Okno Życia" jest miejscem, w którym kobiety, które nie mają możliwości zapewnienia swojemu nowonarodzonemu dziecku opieki, mogą anonimowo pozostawić niemowlę, ratując tym samym jego życie.

Bezrobocie przez lata plasowało się na wysokiej pozycji wśród przyczyn przyznawania pomocy społecznej w mieście, jednakże 2023 r. przyniósł spadek liczby osób objętych z jego powodu wsparciem. Wpływ na to miała poprawa sytuacji na rynku pracy.

Dane szczegółowe na temat przyczyn przyznawania pomocy społecznej w mieście w latach 2020-2023 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5: Przyczyny udzielania pomocy społecznej w mieście w latach 2020-2023

Powód przyznania pomocy społecznej	Liczba rodzin 2020 r.	Liczba rodzin 2021 r.	Liczba rodzin 2022 r.	Liczba rodzin 2023 r.	Liczba osób w rodzinach 2020 r.	Liczba osób w rodzinach 2021 r.	Liczba osób w rodzinach 2022 r.	Liczba osób w rodzinach 2023 r.
ubóstwo	2 961	2 604	2 329	2 141	4 659	3 805	3 411	3 077
sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0
bezdomność	519	518	528	538	521	520	532	538
potrzeba ochrony macierzyństwa	118	61	42	52	546	294	220	247
w tym:								
wielodzietność	71	36	26	28	372	201	145	158
bezrobocie	909	820	677	588	1 908	1 724	1 419	1 207
niepełnosprawność	2 553	2 313	2 110	1 990	3 597	3 168	2 927	2 689
długotrwała lub ciężka choroba	2 856	2 607	2 470	2 274	4 232	3 608	3 340	3 058
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego	790	694	590	472	2 295	1 897	1 673	1 397
w tym:								
rodziny niepełne	397	288	245	194	1 257	881	736	599
rodziny wielodzietne	147	122	116	97	887	687	645	532
przemoc domową	9	5	7	2	19	6	13	3
alkoholizm	221	255	259	304	316	268	261	312
narkomania	7	4	10	19	24	4	10	22
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	62	45	46	39	56	59	51	49

zdarzenie losowe	0	3	6	6	14	11	12	9
sytuacja kryzysowa	6	0	2	9	8	0	3	4

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Praca socjalna pełni najistotniejszą rolę wśród usług świadczonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie. Ma ona na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Jest ona prowadzona m.in. w oparciu o zawarte kontrakty socjalne. Dane szczegółowe na temat liczby rodzin objętych pracą socjalną w mieście w latach 2020-2023 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6: Rodziny objęte pracą socjalną w mieście w latach 2020-2023

Rodziny objęte pracą socjalną w mieście w latach 2020-2023	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
liczba rodzin objętych pracą socjalną	3 293	3 168	2 721	2 884
w tym:				
wyłącznie w postaci pracy socjalnej	392	412	465	488
liczba osób w rodzinach objętych pracą socjalną	5 510	5 047	4 396	4 363
w tym:				
wyłącznie w postaci pracy socjalnej	578	656	758	726
liczba kontraktów i projektów socjalnych	753	761	527	599
liczba osób objętych kontraktami i projektami socjalnymi	754	763	529	599

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Formą wsparcia niepieniężnego z systemu pomocy społecznej jest również pomoc udzielana w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania, który w latach 2020-2023 realizowany był pod nazwą „Posiłek w szkole i w domu”.

Zgodnie z treścią uchwały Nr 14 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu "Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019-2023, program zapewnia pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji. Istotnym elementem Programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku. W latach 2020-2023 wsparciem w ramach Programu objęci zostali wszyscy mieszkańcy miasta, którzy o nie wystąpili i spełnili niezbędne warunki. Udzielana pomoc była dostosowywana do indywidualnych potrzeb rodzin.

Dane szczegółowe na temat realizacji programu „Posiłek w szkole i w domu” przedstawia tabela 7.

Tabela 7: Pomoc w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” udzielana w mieście w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
liczba osób objętych Programem	3 475	3 271	3 010	2 823
w tym:				
liczba dzieci	1 185	948	877	557
liczba placówek oświatowych uczestniczących w Programie	91	86	87	97
kwota świadczeń przyznanych w ramach Programu (w zł)	1 993 337	2 026 726	2 227 272	2 485 368

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba osób korzystających z pomocy Programu. Wpływ na to miał niższy poziom bezrobocia w mieście, wzrost płacy minimalnej oraz korzystanie wielu rodzin ze wsparcia udzielanego w ramach innych programów rządowych. Nie bez znaczenia dla poprawy sytuacji materialnej rodzin były również działania interdyscyplinarne podejmowane przez wiele podmiotów w mieście, w ramach których umożliwiano zainteresowanym podjęcie zatrudnienia socjalnego oraz udział w różnych projektach społecznych. W wielu przypadkach poprawa sytuacji ekonomicznej rodziny skutkowałą przekroczeniem, kwalifikującego do pomocy z Programu, progu dochodowego określonego ustawą o pomocy społecznej.

Formami wsparcia kierowanymi do dzieci pochodzących z rodzin ubogich lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. dotkniętych bezrobociem, które służą zmniejszeniu różnic w dostępie do edukacji, są stypendia i zasiłki szkolne.

Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie występują: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło w rodzinie zdarzenie losowe. Z kolei zasiłek szkolny może otrzymać uczeń znajdujący się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego.

W zależności od potrzeb uczniów, stypendium szkolne udziela się w następujących formach:

- całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, w tym wyrównawczych, wykraczających poza zajęcia realizowane w szkole w ramach planu nauczania, a także udziału w zajęciach edukacyjnych realizowanych poza szkołą;
- pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników;
- świadczenia pieniężnego jedynie w wyjątkowych wypadkach określonych w art. 90d ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Zasiłek szkolny może być przyznany w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego.

Dane szczegółowe na temat stypendiów i zasiłków szkolnych przyznanych w latach 2020-2023 zawiera poniższa tabela.

Tabela 8: Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2020-2023

Forma świadczenia	Liczba uczniów 2020 r.	Liczba uczniów 2021 r.	Liczba uczniów 2022 r.	Liczba uczniów 2023 r.
stypendium szkolne	680	511	442	347
zasiłek szkolny	26	23	17	16

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 9: Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2020-2023

Forma świadczenia	Kwota wypłaconych świadczeń 2020 r.	Kwota wypłaconych świadczeń 2021 r.	Kwota wypłaconych świadczeń 2022 r.	Kwota wypłaconych świadczeń 2023 r.
stypendium szkolne	460 422	405 812	408 792	311 690
zasiłek szkolny	15 100	13 800	8 850	9100

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Porównując rok 2023 do roku poprzedniego, spadła wysokość środków jak i liczba uczniów, którzy otrzymali stypendium szkolne. Jednocześnie minimalnie spadła liczba osób, którym przyznano zasiłek szkolny.

Ważną rolę w systemie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych pełni praca z rodziną realizowana przez asystenta rodziny. Zakłada się, że powinna być ona prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną naturalną.

W 2023 r. w mieście zatrudnionych było 6 asystentów rodziny, tj. o 3 mniej niż w 2022 r. Zmniejszyła się również liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny. W analizowanym roku ok. 18% rodzin objętych wsparciem zostało usamodzielnionych ze względu na osiągnięcie celów zawartych w planach pracy z rodziną.

Nieznacznie spadła liczba rodzin, które w efekcie pracy asystenta rodziny odzyskały możliwość sprawowania opieki nad dziećmi. Warto podkreślić, iż jest to obszar pracy z rodziną, w którym osiągnięcie celów wynikających z planu pracy z rodziną, jest bardzo trudne. Dlatego też wymaga on intensyfikacji działań ze strony asystenta, a także ścisłej współpracy z pracownikiem socjalnym i większej motywacji ze strony rodziny.

Poniższa tabela zawiera dane szczegółowe na temat wsparcia udzielanego w mieście w latach 2020-2023 przez asystenta rodziny.

Tabela 10: Wsparcie udzielane rodzinom w mieście przez asystenta rodziny w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
liczba zatrudnionych asystentów rodziny	9	7	9	6
liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	195	120	206	122
liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi korzystających z pomocy społecznej w mieście	790	694	590	472
liczba rodzin z którymi asystent rodziny zakończył pracę w tym:	46	62	59	55
liczba rodzin usamodzielnionych z powodu osiągnięcia celów	18	27	29	22
liczba rodzin, które w związku z pracą asystenta odzyskały możliwość sprawowania opieki nad dziećmi	7	18	16	15
koszt zatrudnienia asystentów rodziny (w zł)	483 210	339 552	535 827	386 078

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie i Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”.

Rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina taka, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodziny wspierające pomagają przede wszystkim w oparciu o własne zasoby i umiejętności, posiadaną wiedzę z zakresu prawidłowego wychowywania dzieci i realizowane wzorce funkcjonowania rodziny. Jest to forma towarzyszenia rodzinie, mającej trudności w opiece i wychowywaniu dzieci. Należy przy tym pamiętać, że rodziny wspierające nie wykonują swoich działań zawodowo i nie otrzymują wynagrodzenia, a mogą otrzymać jedynie zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Pomimo dostępności informacji dotyczących korzyści wynikających z pełnienia funkcji rodziny wspierającej, ze względu na brak osób zainteresowanych, do tej pory ustanowiono tylko jedną taką rodzinę. Warto zaznaczyć, iż w otoczeniu rodzin wychowujących dzieci i mających problemy opiekuńczo-wychowawcze są osoby je wspierające, pomagające na miarę swoich możliwości, jednakże nie wszystkie te osoby chcą wiązać się formalnie umową z ośrodkiem pomocy społecznej jako rodzina wspierająca.

Istotną funkcję w procesie wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej odgrywają placówki wsparcia dziennego. Mogą być one prowadzone w formie: opiekuńczej (w tym w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych), specjalistycznej i pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę placówki

wsparcia dziennego. Do podstawowych zadań placówek wsparcia dziennego należy: analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmacnianie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomoc w integracji rodziny, przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążenie do reintegracji rodziny.

Oferując pomoc w opiece i wychowaniu dziecka, placówki wsparcia dziennego współpracują z rodzicami/opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w organizowanych przez nie zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd.

Poniższe tabele zawierają wykaz placówek wsparcia dziennego funkcjonujących w mieście. W pierwszej z nich przedstawiono podmioty, które posiadają zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na ich prowadzenie i zawarły z Gminą Miastem Częstochowa umowę o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Wsparcie rodziny poprzez objęcie dziecka opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego”.

Tabela 11: Placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w mieście w ramach zadania zleconego przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2023 r.

Lp.	Nazwa placówki (zgodnie z zezwoleniem)	Adres placówki	Podmiot prowadzący placówkę
1.	Młodzieżowa Świetlica Socjoterapeutyczna „Skrawek Nieba”	ul. Krakowska 80, blok 3	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Skrawek Nieba”
2.	Świetlica Socjoterapeutyczna „Ludki z Błazanej Budki”	ul. Piotra Bardowskiego 60	Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej
3.	Placówka wsparcia dziennego w formie specjalistycznej	Aleja Pokoju 12	Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka
4.	Świetlica Socjoterapeutyczna	ul. Feliksa Nowowiejskiego 15	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
5.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 1	ul. gen. Władysława Sikorskiego 56	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
6.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 2	ul. Eugeniusza Kwiatkowskiego 3/1	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
7.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 4	ul. Ludowa 58	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
8.	„Pszczółki”	Aleja Pokoju 5	Fundacja „Twój Rozwój”
9.	Świetlica terapeutyczna dla dzieci i młodzieży z autyzmem	ul. Zofii Nałkowskiej 11	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Autyzmem
10.	Katolickie Ognisko Wychowawcze przy Parafii Św. Maksymiliana M. Kolbe	ul. gen. Stefana Starzyńskiego 11	Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Maksymiliana Kolbe

11.	Klub Środowiskowy „Parasol”	ul. gen Mieczysława Dąbkowskiego 39/41	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną, Koło w Częstochowie
12.	Ośrodek Wychowawczo-Rewalidacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej	Aleja Pokoju 13	Polski Związek Niewidomych, Okręg Śląski
13.	Świetlica Środowiskowa Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	ul. ks. Stanisława Staszica 5	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej
14.	Katolickie Ognisko Wychowawcze „Florianum”	ul. Bolesława Limanowskiego 120	Rzymskokatolicka Parafia św. Floriana M.

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 12: Podmioty posiadające zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na prowadzenie placówki wsparcia dziennego, które nie są dotowane przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2023 r.

Lp.	Nazwa placówki	Adres placówki	Podmiot posiadający zezwolenie
1.	Świetlica z elementami socjoterapii dla dzieci i młodzieży „Życie poza szkołą”	ul. Krakowska 34	Fundacja Chrześcijańska „ADULLAM”
2.	„Strefa Dobra”	ul. Warszawska 13	Fundacja Centrum Dobrej Kultury
3.	Placówka wsparcia dziennego z elementami socjoterapii „KLUB BYSTRZAKA”	ul. Bolesława Limanowskiego 45	Stowarzyszenie Pomocy Potrzebującym „PODAJ DALEJ”

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie

Świetlice wymienione w tabeli 12 utrzymywały się głównie ze środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych pochodzących m.in. z UE.

Zgodnie ze sprawozdaniami z realizacji zadań publicznych, placówki wsparcia dziennego otrzymujące dotację ze środków Gminy Miasta Częstochowy prowadziły dla dzieci i młodzieży: zajęcia opiekuńcze i wychowawcze, socjoterapeutyczne, rewalidacyjne, terapeutyczne, informacyjno-edukacyjne, edukacyjno-profilaktyczne, z zakresu profilaktyki uzależnień, teatralno-taneczne (odgrywanie scen teatralnych, wcielanie się w role aktorów, prowadzenie warsztatów, elementy tańca jazz, akrobatyka), turystyczno-krajoznawcze (w ramach których dzieci zapoznawały się z historią i topografią Miasta, poszukiwały wiadomości o historii, zwiedzały najciekawsze miejsca Miasta), warsztaty kulinarne („Zdrowo jeść” w ramach których przygotowywano posiłki, zajęcia praktyczne związane z pracą w gospodarstwie domowym - robienie racjonalnych zakupów, bezpieczna obsługa sprzętu kuchennego, higiena pracy i bezpieczeństwo, racjonalne odżywianie), plastyczne (wzbogacanie i uwrażliwienie osobowości dziecka, rozwój wyobraźni twórczej, inspiracja dzieci do własnej twórczości), sportowo –rekreacyjne (gimnastyka korekcyjno- kompensacyjna,

rozwoju zainteresowania sportem, kształtowanie umiejętności pracy w zespole), warsztaty rozwijające umiejętności i zainteresowania artystyczne, w tym nauka śpiewu poprzez prowadzenie chóru dziecięcego (scholi) oraz gry na skrzypcach i syntezatorze.

Ponadto zapewniały pomoc w nauce, zajęcia prowadzone były przez wykwalifikowanych i doświadczonych pedagogów i terapeutów.

Dodatkowo dzieci i młodzież brała udział w: dogoterapii, biblioterapii, silwoterapii, rysunku terapeutycznym, ludoterapii, terapii indywidualnej, a także:

- happeningu edukacyjno-tanecznym pn. „Kochasz nie krzywdzić” z ramienia Stowarzyszenia Miłośników Sportu EFEKT Częstochowa;
- pikniku rodzinny z grillem na pożegnanie wakacji;
- Festiwalu Piosenki Podwórkowej;
- turnieju - Gra w Chińczyka;
- olimpiadach miejskich;
- zbiórce żywności dla Częstochowskiego Banku Żywności;
- zajęciach z zumby;
- obchodach świąt państwowych i religijnych;
- codziennych spacerach;
- piątkowym kinie na dużym ekranie;
- dyskotekach;
- głośnym czytaniu książek;
- rajdach pieszych oraz rowerowych;
- wycieczkach autokarowych na terenie województwa śląskiego i nie tylko np. do Warszawy, Krakowa, Opola, Wrocławia;
- turnusach wypoczynkowych;
- obozach wspinaczkowych w łąkach na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej;
- warsztatach zawodowych np. "Mój wymarzony zawód" zorganizowanych przez OHP w Częstochowie;
- zajęciach z artystą - malarzem panem Wojciechem Kołsutem;
- licznych zabawach np. halloween, andrzejki, Mikołajki, bal karnawałowy;

- spotkaniach z okazji Świąt Wielkanocnych, Dnia Dziecka, Święta Niepodległości Wigilii Bożego Narodzenia.

Lokalne organizacje w ramach ww. zadania publicznego organizowały w swoich placówkach:

1) indywidualne zajęcia z pedagogiem - cykliczne zajęcia indywidualne wykorzystujące metody terapii pedagogicznej i pedagogiki specjalnej, zmierzającej do wykorzystania możliwości kompensacyjnych dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Systematyczne zajęcia oparte na przygotowywanym indywidualnie planie pracy pozwoliły na monitorowanie trudności i osiągnięć szkolnych związanych z tempem i zakresem uczenia się;

2) grupowe zajęcia z pedagogiem - w ramach w/w zajęć odbywały się zajęcia manualne, plastyczne jak; malowanie różnymi formami i materiałami, rysowanie, lepienie z plasteliny, modeliny i ciastoliny, wycinanie, naklejanie, tworzenie różnych prac oraz zajęcia ruchowe jak: ćwiczenia, gimnastyka korekcyjna, gry i zabawy zręcznościowe, spacerowanie itp.;

3) indywidualne zajęcia z tyflopedagogiem - zajęcia miały formę indywidualnych zajęć szkoleniowych, związanych z koniecznością używania konkretnych pomocy koniecznych z punktu widzenia egzystencji i usamodzielnienia się podopiecznych;

4) indywidualne zajęcia z psychologiem - zajęcia miały na celu podniesienie poczucia własnej wartości, pomoc w adaptacji do ograniczeń wywołanych niepełnosprawnością, akceptację własnej niepełnosprawności, wywołanie motywacji do podjęcia rehabilitacji, stymulowanie procesów poznawczych, ułatwianie procesu komunikowania się z otoczeniem, poszerzenie wiedzy i umiejętności społecznych;

5) grupowe zajęcia z psychologiem - forma wsparcia grupowego zakładająca wzajemną wymianę doświadczeń między uczestnikami, zawierająca w sobie elementy wykorzystania nabywanej wiedzy w praktyce w postaci wykonywania konkretnych zadań w obrębie grupy. W dużej mierze ukierunkowana na doskonalenie komunikacji interpersonalnej i organizacji czasu wolnego;

6) grupowe i indywidualne zajęcia terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne;

7) posiłek dla podopiecznych.

Należy zauważyć, że placówki wsparcia dziennego zapewniały i zapewniają bardzo szeroki wachlarz wsparcia i pomocy dla dzieci i młodzieży.

W 2023 r. liczba funkcjonujących w mieście placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży działających na zlecenie Gminy Miasta Częstochowy utrzymała się na tym samym poziomie, co w roku poprzednim. Wysokość środków ogółem przekazanych na działalność placówek wsparcia dziennego obrazuje poniższa tabela.

Tabela 13: Wysokość środków przekazanych przez samorząd na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Liczba placówek	17	15	14	14
Kwota dotacji	569 330	591 660	1 129 410	858 800

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Jak wynika z tabeli 13 w porównaniu do roku ubiegłego środki finansowe na wsparcie placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego w 2023 r. zmniejszyła się o kwotę 270 610,00 zł., co spowodowane jest ograniczonymi środkami finansowymi samorządu oraz możliwością ubiegania się przez organizacje pozarządowe o środki ze źródeł zewnętrznych.

W 2023 r. dzieci wraz z opiekunami miały możliwość skorzystania z bezpłatnego, 3-godzinnego pobytu w strefie basenowej Parku Wodnego przy ul. Dekabrystów, wydano 4635 biletów. Z bezpłatnych wejściówek skorzystały podopieczne i podopieczni placówek wsparcia dziennego, całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodziny zastępcze. Ponadto 1472 dzieci i ich opiekunów skorzystało z bezpłatnego 2-godzinnego wejścia na miejskie lodowisko. Bilety umożliwiały również bezpłatne skorzystanie z wypożyczalni łyżew. Wejściówki zostały rozdysponowane w ramach programów profilaktycznych i działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

W systemie wsparcia rodziny istotną rolę pełni również rodzinny system sądowniczy. Z danych ze sprawozdań statystycznych Sądu Rejonowego w Częstochowie wynika, że w 2013 r., w porównaniu do lat 2020-2022, sukcesywnie zmniejszyła się liczba nadzorów wykonywanych przez kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w poszczególnych kategoriach spraw. O ile jednak liczba spraw opiekuńczych utrzymywała się na niemal niezmiennym poziomie, o tyle zdecydowanie spadła liczba spraw związanych z nadzorem nad osobami dorosłymi zobowiązanymi do podjęcia leczenia odwykowego.

Dane szczegółowe dotyczące nadzorów sprawowanych w latach 2020-2023 przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 14: Nadzory sprawowane przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie w latach 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
liczba nadzorów w sprawach opiekuńczych	561	581	578	561
liczba nadzorów dotyczących praw nieletnich	197	196	178	157
liczba nadzorów wobec osób dorosłych uzależnionych od alkoholu	93	52	48	34

Źródło danych: Sąd Rejonowy w Częstochowie.

Świadomość wielowymiarowych potrzeb rodziny, która niejednokrotnie wymaga wsparcia ze strony kuratora sądowego w przezwyciężeniu problemów, stanowi o przyjęciu założenia nierozzerwalności kuratorskiej służby sądowej z innymi instytucjami pomocowymi, np. pomocą społeczną. Pomoc, według niektórych definicji, należy do istoty pracy socjalnej, która według ustawy o pomocy społecznej jest pomocą osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, a ponadto w tworzeniu warunków, które sprzyjają temu celowi.

Systemowo pozycja kuratora rodzinnego nie jest tak mocno ugruntowana jak kuratora dla dorosłych, który mocą przepisów Kodeksu Karnego wykonawczego jest organem postępowania wykonawczego z licznymi uprawnieniami procesowymi. Niemniej kurator rodzinny jako organ pomocniczy sądu wykonuje liczne i złożone zadania o ważnym znaczeniu dla wymiaru sprawiedliwości i społeczeństwa. Na koniec 2023 r. w kurateli rodzinnej zatrudnionych było 19 kuratorów rodzinnych i 92 kuratorów społecznych kurateli rodzinnej (Sprawozdanie MS-S40r z działalności kuratorskiej służby sądowej za 2023 r.). Kurator rodzinny jest zaangażowany w pracę indywidualną z podopiecznym oraz jego środowiskiem (m.in. rodzinnym, szkolnym i lokalnym), współdziała z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności Policją, instytucjami pomocowymi, w przestrzeni przeciwdziałania zjawiskom patologicznym, tj. alkoholizmowi, narkomanii oraz przemocy domowej. Współpracuje z organizacjami pozarządowymi i podmiotami leczniczymi. Ponadto do zadań kuratora rodzinnego należą także:

- 1) składanie wniosków o modyfikację orzeczeń;
- 2) obecność podczas ustanowionych przez sąd kontaktach rodziców z dziećmi;
- 3) przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej;
- 4) umieszczenie w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- 5) współpraca z sądem rodzinnym, z powiatowym centrum pomocy rodzinie oraz jednostkami pomocy społecznej, w sprawach opiekuńczych małoletnich umieszczonych w środowisku zastępczym – w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, kierowanie i praca w ośrodku kuratorskim.

Cechą charakterystyczną kurateli rodzinnej, w odróżnieniu od kurateli dla dorosłych, jest to, że kuratorzy zawodowi nadal korzystają ze znacznej pomocy kuratorów społecznych, nadzorując ich pracę. Natomiast jednym z najtrudniejszych zadań, z punktu widzenia merytorycznej złożoności, emocjonalnego zaangażowania oraz nierzadko medialnego zainteresowania, jest odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej. Z kolei udział kuratora w kontaktach rodziców z dziećmi należy do najbardziej kontrowersyjnych z uwagi na brak szczegółowych regulacji prawnych dotyczących

uprawnień kuratora, będącego wyłącznie obserwatorem uprawnień realizowanych przez rodziców wobec dziecka, co od dekad budzi wiele emocji wśród kuratorów sądowych.

Rodzinna piecza zastępcza

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza – spokrewniona (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępny lub rodzeństwem dziecka), niezawodowa (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka) i zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna, a także rodzinny dom dziecka oraz rodziny pomocowe (jest to forma pomocy dla rodzin zastępczych realizowana w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą, na wniosek rodziny zastępczej).

Tabela 15 Forma pieczy zastępczej

Forma pieczy zastępczej	Liczba dzieci	Liczba rodzin/placówek 31.12.2023 r.
Rodziny zastępcze spokrewnione	Brak regulacji	149
Rodziny zastępcze niezawodowe	Nie więcej niż 3	55
Rodziny zastępcza zawodowe	Nie więcej niż 3	14
Rodzinne domy dziecka	4, nie więcej niż 8	6
Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego i rodzinnego	Nie więcej niż 14 w placówce typu socjalizacyjnego i nie więcej niż 8 w placówce typu rodzinnego	9 (8+1)

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Dziecko może zostać objęte pieczą zastępczą do osiągnięcia pełnoletności. Po jej osiągnięciu może również przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, jednak pod warunkiem dalszego kształcenia się, nie dłużej niż do ukończenia 25. roku życia i za zgodą dotychczasowej rodziny zastępczej. Pobyt dziecka w pieczy zastępczej powinien mieć charakter czasowy i prowadzić do zmiany sytuacji prawnej dziecka, tj. przywrócenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej, a w dalszej konsekwencji do powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub przysposobienia dziecka w procesie adopcyjnym.

Tabela 16: Liczba dzieci w pieczy zastępczej

Liczba dzieci w pieczy zastępczej	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
Rodziny zastępcze spokrewnione	240	230	228	215	199	186
Rodziny zastępcze niezawodowe	85	80	74	64	59	66
Rodziny zastępcze zawodowe	30	41	43	46	41	38
Rodzinne domy dziecka	15	28	30	34	42	39

Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego i rodzinnego	141	115	113	113	113	113
Razem	511	494	488	472	454	442

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Najczęściej do rodziny zastępczej trafiają dzieci rodziców, którzy nie wypełniają właściwie wobec swojego dziecka funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Oznacza to, że zostali oni ograniczeni, pozbawieni lub zawieszeni w wykonywaniu władzy rodzicielskiej.

W latach 2020-2023 liczba funkcjonujących na terenie miasta Częstochowy rodzinnych form pieczy zastępczej utrzymywała się na podobnym poziomie. W 2020 r. w mieście funkcjonowało 15 rodzin zastępczych zawodowych i 5 rodzinnych domów dziecka, natomiast w 2023 r. liczba rodzin zastępczych zawodowych spadła do 14, a rodzinnych domów dziecka wzrosła do 6.

W 2023 r. w strukturze rodzin zastępczych dominowały rodziny spokrewnione z dzieckiem, które stanowiły ponad 66% rodzin zastępczych. Można założyć, że rodziny te, przyjmując dziecko, kierują się przede wszystkim obowiązkiem moralnym wobec bliskich im osób. Z kolei rodziny niezawodowe stanowiły prawie 25% rodzin zastępczych w mieście, a rodziny zawodowe i rodzinne domy dziecka łącznie 9%. Odsetek tych ostatnich jest niewystarczający w stosunku do potrzeb. Odczuwalny jest również brak rodzin zawodowych specjalistycznych, zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Poniższe tabele zawierają dane szczegółowe na temat rodzinnych form pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023.

Tabela 17: Rodzinne formy pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
liczba rodzinnych form pieczy zastępczej ogółem	257	247	231	224
w tym:				
liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	179	171	160	149
liczba rodzin zastępczych niezawodowych	58	55	51	55
liczba rodzin zastępczych zawodowych	15	15	13	14
w tym:				
liczba zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych oraz w formie pogotowia rodzinnego	2	2	2	1
liczba rodzinnych domów dziecka	5	6	7	6

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W latach 2020-2023 liczba dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych i liczba dzieci przebywających w tej formie pieczy zastępczej utrzymywała się na podobnym poziomie. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia tabela 18.

Tabela 18: Dzieci umieszczone i przebywające w rodzinnych formach pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

Typ rodzinnej formy pieczy zastępczej	Liczba dzieci umieszczanych w rodzinnej formie pieczy zastępczej				Liczba dzieci przebywających w rodzinnej formie pieczy zastępczej			
	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
rodzina zastępcza spokrewniona	28	26	21	18	228	215	199	186
rodzina zastępcza niezawodowa	7	11	12	12	74	64	59	66
rodzina zastępcza zawodowa	12	9	4	15	43	46	41	38
rodzinny dom dziecka	7	6	13	11	30	34	42	39
ogółem	54	52	50	56	375	359	341	329

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie najważniejszym powodem umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej była bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Częstymi przyczynami były również półsieroctwo i sieroctwo.

Dane szczegółowe na temat powodów umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19: Powody umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020 - 2023

Powód umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
sieroctwo	20	19	23	22
półsieroctwo	40	37	36	34
uzależnienie, w tym od alkoholu	12	15	16	13
przemoc w rodzinie	0	3	4	3
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	290	276	255	251
niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	2	1	1	1
długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	0	0	0	0
ubóstwo	0	0	0	0
bezrobocie	0	0	0	0
nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0	0
pojazd za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	10	7	3	3
małoletnie matki	0	0	0	0
inne	1	1	3	1

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Instytucjonalna piecza zastępcza

Dziecko, na podstawie orzeczenia sądu, może być umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej, która jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej (typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego), regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej i interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka opiekuńczo-wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne, realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku, umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny, zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi i zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

W placówce umieszcza się dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Dzieci młodsze umieszcza się w placówkach w wyjątkowych przypadkach. Pobyt dziecka powinien mieć charakter przejściowy, tj. do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej, umieszczenia w rodzinie zastępczej lub w rodzinie przysposabiającej.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego przyjmują dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki: na podstawie orzeczenia sądu; w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną; na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej; lub umieszcza się w nich dziecko w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

W 2023 r. na terenie Częstochowy funkcjonowało 9 placówek opiekuńczo-wychowawczych dysponujących 110 miejscami. Większość z nich (8) prowadzono w ramach zadania zleconego, pozostała 1 placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego to jednostka organizacyjna miasta. Ich wykaz zawiera poniższa tabela.

Tabela 20: Placówki opiekuńczo-wychowawcze w mieście w 2023

Nazwa placówki	Adres placówki	Liczba miejsc	Podmiot prowadzący placówkę
Katolicka Placówka Wychowawcza „Nasz Dom”	ul. Wręczycka 56	12	Zgromadzenie Sióstr św. Michała Archanioła w Miejscu Piastowym
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Przystanek Empatia”	ul. Zabrzańska 6	14	Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej

Dom Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży nr 2	ul. Gdyńska 14	14	Stowarzyszenie Rotundus
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus”	ul. św. Brata Alberta 36/40	13	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Legionów”	ul. Jana Skrzetuskiego 35a	14	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Ludowa”	ul. Ludowa 100	12	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
Całodobowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Przystanek Bardo”	ul. Piotra Bardowskiego 27b, lok. 13/14	11	Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Słoneczna Przystań”	ul. św. Jana Kantego 5	14	Fundacja Pomocy Kobietom „EuroHelp”
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego z siedzibą w Częstochowie przy ul. Kolorowej 82	ul. Kolorowa 82	6	Gmina Miasto Częstochowa

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Wszystkie placówki funkcjonujące na terenie miasta Częstochowy spełniają standard liczby miejsc zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat liczby dzieci przebywających w latach 2020-2023 w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście.

Tabela 21: Dzieci umieszczone i przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	25	28	33	39
liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	113	113	113	119

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 22: Liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej

	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
do 10 roku życia	41	14	14	11	7	9
po 10 roku życia	100	101	99	102	106	110
ogólna liczba dzieci	141	115	113	113	113	119

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie najważniejszymi powodami umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej były bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienia, w tym od alkoholu. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23: Powody umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

Powód umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
sieroctwo	1	1	0	0
pólsieroctwo	4	5	6	5
uzależnienie, w tym od alkoholu	41	42	43	43
przemoc w rodzinie	8	8	8	10
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	49	51	52	56
niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	0	0	0	0
długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	5	1	0	3
ubóstwo	0	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0	0
nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0	0
pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	4	1	0	0
małoletnie matki	0	2	0	0
Inne	1	4	4	2

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Na podstawie złożonych sprawozdań z realizacji zadań publicznych całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze oferowały swoim wychowankom następujące spotkania warsztatowe:

- 1) zawiązanie grupy, wspólne opracowanie kontraktu, test sprawdzający podstawową wiedzę o emocjach, komunikacji, uzależnieniach i współuzależnieniu;
- 2) zasady prawidłowej komunikacji. Komunikat ja. Komunikacja zwrotna;
- 3) rozpoznawanie własnych emocji i uczuć;
- 4) trudne emocje i uczucia zwłaszcza dotyczące m.in. z żałoby, poczucia straty, braku więzi, toksycznej relacji, samotności;
- 5) nauka współpracy i współdziałania. Zasady fair play w zajęciach, zabawach i grach;
- 6) alkoholizm, narkomania, fonoholizm i inne zagrożenia;
- 7) przemoc i jej rodzaje oraz negatywne wzorce w realizacji własnych potrzeb relacyjnych;
- 8) nauka przyjmowania pomocy;

9) osłabienie czynników ryzyka: tworzenie własnej bazy wsparcia, kreowanie więzi z pozytywnymi dorosłymi / rodzicami, mój system wartości;

10) Zarządzanie czasem wolnym.

Ponadto realizatorzy organizowali swoim wychowankom:

- integracyjne, weekendowe, turystyczne wyjazdy/wycieczki;
- zajęcia taneczne;
- zajęcia artystyczne: malarstwo, tworzenie własnej biżuterii;
- wyjazdy na balet pt. „Jezioro łabędzie” oraz na spektakl muzyczny pt. „Maryja”;
- zajęcia terapii zajęciowej z elementami florystyki - tworzenie stroików;
- zajęcia terapii zajęciowej – tworzenie choinek na prezent świąteczny dla rodziców;
- wyjazd na koncert do Lublina w ramach Dni Gwadelupiańskich (poznawanie zwyczajów ludności Meksykańskiej, nauka piosenek, pieśni w języku hiszpańskim);
- zajęcia wzmacniające więzi z rodzicami/ pozytywnymi dorosłymi – warsztaty organizowane w pracowni Wehikuł Czasu w Żarkach - tworzenia ozdób choinkowych w ramach wspólnych zajęć z rodzicami;
- wyjście do teatru na premierę Aleksandra Fredry „Zemsta”;
- zajęcia kulturalne, sportowe i rekreacyjne;
- zajęcia dodatkowe poza placówkami np. sportowe sztuki walki KICKBOXING, samoobrona, Aikido, basen;
- wypoczynek poza placówkami: wyjazdy na letnie kolonie: nad morzem w Grzybowie, obóz survivalowy w Tleniu oraz w górach w Wiśle i w Zakopanem, ferie zimowe np. do Zakopanego;
- wycieczka do Energylandi;
- i wiele innych atrakcji.

Organizowano wyjazdy do domów rodzinnych, spotkania z rodziną w placówce i systematycznie udzielano wsparcia rodzinie naturalnej. Umożliwiono kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskim. Prowadzono warsztaty profilaktyczne i indywidualne spotkania, w trakcie których realizowano pracę z dzieckiem i rodziną dziecka, ukierunkowaną na jego powrót do rodziny biologicznej.

Dodatkowo kadra placówek prowadziła stałą pracę z rodziną biologiczną, współpracowała z instytucjami, które mają pod opieką rodzinę biologiczną. Angażowali członków rodziny do udziału w imprezach, spotkaniach organizowanych przez placówkę.

Dzieciom wymagającym specjalistycznej pomocy zapewniono wsparcie. Każde dziecko było objęte opieką pediatry oraz jeśli była taka potrzeba opieką lekarzy specjalistów. Placówki stale współpracowały i współpracują m. in. z Rzecznikiem Praw Dziecka, Stowarzyszeniem na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”, Urzędem Miasta, Śląskim Ośrodkiem Adopcyjnym, Fundacją „Fastryga” w Łędzinach, Fundacją Pomocy Kobietom, Bankiem Żywności, Fundacją One Day, Fundacja Sfinks, Fundacją Oczami Brata, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Stowarzyszeniem Etoh, Regionalnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Katowicach oraz innymi instytucjami i wolontariuszami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych. Wychowankowie byli włączani w codzienne obowiązki domowe, uczyli się dbałości o najbliższe otoczenie i teren wokół budynku oraz zaradności życiowej. Poprzez włączenie ich w planowanie jadłospisu, zakupu artykułów codziennego użytku, spożywczych, podstawowych środków higienicznych uczyli się gospodarowania środkami finansowymi i planowania budżetu domowego. Co miesiąc dzieci miały wypłacane kieszonkowe, które przeznaczały na własne potrzeby.

Wychowankom wypłacane były również nagrody za dobre zachowanie i dobre wyniki w nauce.

Wspieranie usamodzielnianych wychowanków

Wsparcia w procesie usamodzielnienia pełnoletnim wychowankom opuszczającym rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną udziela organizator rodzinnej pieczy zastępczej, którym w mieście Częstochowa jest Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie natomiast udziela pomocy i wsparcia pełnoletnim wychowankom, którzy weszli w proces usamodzielnienia, zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej, a mianowicie opuszczając: dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

Tabela 24: Usamodzielniani wychowankowie rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

Usamodzielnienie wychowanków z rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba decyzji 2020 r.	Liczba osób 2020 r.	Liczba decyzji 2021 r.	Liczba osób 2021 r.	Liczba decyzji 2022 r.	Liczba osób 2022 r.	Liczba decyzji 2023 r.	Liczba osób 2023 r.

pomoc na usamodzielnienie	23	23	25	24	29	29	27	27
pomoc na kontynuowanie nauki	38	57	61	72	76	106	82	57
pomoc na zagospodarowanie w tym w formie rzeczowej	17	17	19	19	24	24	30	30
pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych w tym pobyt w mieszkaniu chronionym	15	5	11	5	15	6	22	4
ilość osób objętych pracą socjalną i poradnictwem	Rok 2020 – 5 osób		Rok 2021 – 5 osób		Rok 2023 – 6 osób		Rok 2023 – 4 osoby	

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 25: Usamodzielniani wychowankowie instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023

Usamodzielnienie wychowanków z instytucjonalnej pieczy zastępczej	Liczba decyzji 2020 r.	Liczba osób 2020 r.	Liczba decyzji 2021 r.	Liczba osób 2021 r.	Liczba decyzji 2022 r.	Liczba osób 2022 r.	Liczba decyzji 2023 r.	Liczba osób 2023 r.
pomoc na usamodzielnienie	17	17	9	9	14	12	8	8
pomoc na kontynuowanie nauki	65	60	82	59	93	57	74	48
pomoc na zagospodarowanie w tym w formie rzeczowej	16	16	9	9	11	11	10	10
pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych w tym pobyt w mieszkaniu chronionym	23	9	16	8	31	12	18	12
ilość osób objętych pracą socjalną i poradnictwem	Rok 2020 – 20 osób		Rok 2021 – 16 osób		Rok 2022 – 16 osób		Rok 2023 – 12 osób	

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 26: Koszty usamodzielnienia wychowanków w mieście w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
--	----------	----------	----------	----------

koszt usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej ogółem (w zł)	744 543	677 445	891 945	772 590
w tym:				
koszt usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych (w zł)	402 038	357 700	547 948	506 281
koszt usamodzielnienia wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych (w zł)	342 505	319 745	343 997	266 309

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Do usamodzielnianych wychowanków kieruje się następujące formy wsparcia: finansowe, tj. pomoc na usamodzielnienie, pomoc na kontynuowanie nauki i pomoc na zagospodarowanie oraz niefinansowe – praca socjalna, w tym pomoc i wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, pracownika socjalnego oraz pobyt w mieszkaniu treningowym (dotychczas zwanym mieszkaniem chronionym).

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat liczby usamodzielnianych wychowanków kontynuujących naukę i pobierających w latach 2020-2023 świadczenie na ten cel.

Tabela 27: Usamodzielniani wychowankowie kontynuujący naukę i pobierający na ten cel świadczenie w latach 2020-2023

	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023
pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej korzystający z pomocy na kontynuowanie nauki	115	131	163	105
w tym:				
pełnoletni wychowankowie rodzin zastępczych	57	72	106	57
pełnoletni wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych	58	59	57	48

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Dodatkową formą wsparcia osób rozpoczynających proces usamodzielnienia, jaką oferuje samorząd miasta, jest mieszkanie treningowe. Może być ono przyznane osobie pełnoletniej, ze względu na trudną sytuację życiową i wiek, w szczególności osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy i zakład dla nieletnich. Ta forma pomocy ma na celu zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla wychowanków pieczy zastępczej wkraczających w proces usamodzielnienia, a jednocześnie pozbawionych wsparcia ze strony rodziny naturalnej. Na terenie miasta do końca 2023 r. funkcjonowało przeznaczonych dla 14 wychowanków 6 mieszkań treningowych, które pozostawały w zasobach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Analiza SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką służącą porządkowaniu informacji. W przypadku niniejszego Programu pozwala zidentyfikować mocne i słabe strony lokalnego systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, a także wskazać szanse i zagrożenia, jakie przed nim stoją.

Przeprowadzona analiza obejmuje: siły – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną, słabości – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną, szanse – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów, zagrożenia – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Z uwagi na charakter opracowania odstąpiono od rangowania występujących zjawisk, uznając, że wszystkie w pewnych okolicznościach mogą odgrywać rolę znaczącą i decydującą w odniesieniu do poszczególnych osób i sytuacji problemowych.

Poniżej przedstawiono wyniki analizy dokonanej w oparciu o zebrany materiał w trakcie konsultacji z podmiotami działającymi w obszarze pomocy dziecku i rodzinie.

Mocne strony

- Zaangażowana kadra w placówkach wsparcia dziennego.
- Realizacja programów celowych zagospodarowujących czas dzieciom, m.in. przez organizacje pozarządowe, miejski ośrodek sportu i rekreacji, miejski dom kultury.
- Placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące w określonych ustawowo standardach.
- Funkcjonowanie zakładów opiekuńczo-leczniczych dla dzieci.
- Funkcjonowanie centrum pomocy dziecku niepełnosprawnemu i jego rodzinie.
- Sieć mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków, osób z niepełnosprawnościami, samotnych rodziców z dziećmi.
- Funkcjonowanie częstochowskiego centrum interwencji kryzysowej, w tym grupy wsparcia dla ofiar przemocy i osób samotnych.
- Funkcjonowanie placówek dla młodzieży uzależnionej.
- Podwyższone kryterium dochodowe w celu udzielenia pomocy w formie posiłku dla dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych.
- Posiadanie doświadczenia w realizacji projektów na rzecz rodzin.
- Pomoc finansowa dla rodzin w trudnej sytuacji życiowej w ramach systemu pomocy społecznej.

- Dobrze przygotowana kadra koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i asystentów rodziny.
- Realizowanie innowacyjnych programów wspierających konkretne grupy społeczne.
- Rozwijanie miejsc rekreacji dla rodzin z dziećmi.
- Wystarczająca liczba miejsc w przedszkolach.
- Rozszerzona praca socjalna z rodzinami z wieloma problemami, oddzielenie pracy socjalnej od świadczeń administracyjnych.
- Rozwój współpracy, w tym systemu partnerstw: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu.
- Lokalny Koszyk Usług skonstruowany w ramach projektu: Rodzina, razem możemy więcej realizowany przez Fundację dla Rozwoju, Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY” oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.
- Pozyskiwanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.
- Skoordinowane działania na rzecz dziecka i rodziny.
- Nowatorskie rozwiązania w obszarze wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej.
- Funkcjonowanie domu samotnej matki.
- Funkcjonowanie miejskiej rady rodziców zastępczych.
- Działalność poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym niepublicznych.
- Bezpłatne poradnictwo prawne i psychologiczne.
- Działalność Zespołu na rzecz rodzicielstwa zastępczego.
- Funkcjonowanie ośrodka adopcyjnego.
- Działalność partnerstwa na rzecz realizacji programu „Częstochowa dla rodziny”.

Słabe strony

- Zróżnicowana jakość pracy w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w tym bardzo długi czas oczekiwania na wsparcie, diagnozę i opinię.
- Ograniczone możliwości pracy ulicznej z dzieckiem.
- Deficyt pedagogów podwórkowych.
- Niedobór ośrodków wsparcia dla dzieci ze szczególnymi potrzebami.

- Niewystarczająca liczba niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka.
- Deficyt rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego i rodzin zastępczych specjalistycznych.
- Niewystarczająca liczba kandydatów na rodziców zastępczych.
- Trudności w zapewnieniu odpoczynku, w tym urlopów zawodowym rodzicom zastępczym.
- Niewystarczające wynagrodzenia dla prowadzących rodzinne domy dziecka i rodziny zastępcze zawodowe.
- Niska rotacja dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej pełnionych zawodowo.
- Brak poradni dla rodziny i punktu interwencji kryzysowej dla dzieci.
- Słaba motywacja wśród klientów pomocy społecznej do skorzystania z pomocy specjalistycznej.
- Brak zaplecza mieszkań na potrzebę prowadzenia zawodowych rodzinnych form pieczy zastępczej.
- Zbyt długi okres oczekiwania na badania lekarskie dla dzieci w pieczy zastępczej.
- Deficyt mieszkań socjalnych sprzyjających resocjalizacji rodziny.
- Brak rodzin wspierających.
- Dzieci poniżej 10-go roku życia w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wraz ze starszym rodzeństwem.
- Małe zaangażowanie opiekunów usamodzielnień w realizację indywidualnego programu usamodzielniania wychowanków.
- Ograniczony dostęp do rehabilitacji i terapii prowadzonej w warunkach domowych.

Szanse

- Funkcjonowanie programów PFRON.
- Funkcjonowanie systemu stypendialnego.
- Dostępność rządowych programów 800+, Dobry Start.
- Funkcjonowanie Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny i częstochowskiej „Rodzina+”.
- Możliwość zwiększenia zakresu wsparcia poprzez realizację Programu „Za Życiem”.

- Zacieśnianie współpracy z sektorem pozarządowym na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży.

- Rozwój budownictwa komunalnego, w tym socjalnego.

- Dostępność szkoleń dla kadry zajmującej się wspieraniem dziecka i rodziny.

- Możliwość dofinansowywania szkoleń.

- Pozyskiwanie środków na realizację zadań z innych źródeł niż środki gminy czy powiatu.

Zagrożenia

- Brak zaangażowania części rodziców w proces wychowawczy.

- Brak stabilności finansowej w przypadku projektów finansowanych z innych źródeł niż budżet samorządu (np. Projektów współfinansowanych z europejskiego funduszu społecznego).

- Wysokie koszty utrzymania rodziny.

- Zwiększająca się patologia życia społecznego.

- Niewystarczająca motywacja do pełnienia funkcji rodziny pomocowej.

- Osłabienie lub zanik więzi rodzinnych.

- Kryzys funkcji rodziny i jej roli w życiu społecznym.

- Efekt uboczny programu „rodzina 800+” – niska motywacja do podjęcia i utrzymania zatrudnienia, zaprzestanie pracy.

- Zjawisko nielegalnego zatrudnienia, związane z dużym wzrostem płacy minimalnej.

- Łatwiejszy dostęp dzieci i młodzieży do używek, substancji psychoaktywnych.

- Dalszy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ujemny przyrost naturalny.

- Dalszy odpływ ludzi młodych, wykształconych, m.in. do większych jednostek miejskich.

- Rozpad więzi społecznych.

- Niewystarczający bezpłatny dostęp do neurologa dziecięcego, psychologa i psychiatry.

- Niewystarczający poziom finansowania zadań zleconych.

- Niska motywacja rodziców biologicznych do zmian prowadzących do odzyskania dzieci umieszczonych w pieczy.

CELE I ZADANIA

Cel główny

Celem głównym Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 jest dążenie do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej w celu zapewnienia dzieciom pozbawionym opieki rodziców biologicznych odpowiedniego środowiska rozwojowego (zapewniającego wsparcie edukacyjne, emocjonalne i fizyczne).

Cele strategiczne i operacyjne

- Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci.
- Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny.
- Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych.
- Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością.
- Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej.
- Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną.
- Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.
- Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka.
- Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków.
- Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom

Zadania

Tabela 28 Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny

Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.1.: Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy w realizacji	Czas realizacji
Prowadzenie pracy socjalnej z rodziną	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2024-2026
Wsparcie finansowe i rzeczowe dla rodzin	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2024-2026
Wspieranie działalności placówek wsparcia dziennego	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2024-2026

Rozwój oferty w placówkach wsparcia dziennego	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2024-2026
Monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy asystenta	podmiot organizujący pracę z rodziną	2024-2026
Monitorowanie sytuacji dziecka z rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje pozarządowe	2024-2026
Podejmowanie działań na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie zgodnie z uchwalonymi programami w tym zakresie	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty wyznaczone w programach	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- lepsze funkcjonowanie rodziny;
- możliwość zaspokajania przez rodziny potrzeb wyższego rzędu (zgodnie z Piramidą potrzeb Masłowa);
- zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.

Tabela 29: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych

Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.2.: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	Czas realizacji
Praca z rodziną biologiczną dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	podmiot organizujący pracę z rodziną	2024-2026
Specjalistyczne poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne dla rodzin	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2024-2026
Zwiększenie liczby asystentów rodziny i organizowanie dla nich szkoleń	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje pozarządowe	2024-2026
Poszukiwanie i ustanawianie rodzin wspierających	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2024-2026
Organizowanie pomocy w formie grup samopomocowych, grup wsparcia, szkoły dla rodziców dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje pozarządowe	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- wyższe kompetencje rodzicielskie;
- wzrost liczby dzieci powracających pod opiekę rodziców biologicznych;

- zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej.

Tabela 30: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością

Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci		
Cel operacyjny 1.3.: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	Czas realizacji
Organizowanie opieki wychowawczej	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2024-2026
Organizowanie wsparcia asystenta rodziny w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością	podmiot organizujący pracę z rodziną	2024-2026
Zwiększanie oferty wsparcia dla rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- lepsze funkcjonowanie rodziców wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami;
- bogatsza oferta zajęć dla dzieci/osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 31: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną

Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej		
Cel operacyjny 2.1.: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	Czas realizacji
Monitorowanie i ocena sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2024-2026
Organizowanie specjalistycznego poradnictwa w pieczy zastępczej	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2024-2026
Zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2024-2026
Finansowanie świadczeń pieniężnych dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pieczy zastępczej	2024-2026
Finansowanie pobytu dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pieczy zastępczej	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- optymalizacja metod pracy z dzieckiem i rodziną;

- bogatsza oferta wsparcia specjalistycznego udzielanego dzieciom, rodzinom;
- wzrost liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną;
- lepsze zaspokajanie potrzeb dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;

Tabela 32: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej

Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej		
Cel operacyjny 2.2.: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	Czas realizacji
Pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze	organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2024-2026
Współpraca ze środowiskiem lokalnym na rzecz promocji i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizacje pozarządowe	2024-2026
Szkolenie kadry pracującej z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2024-2026
Specjalizacja rodzinnych form pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2024-2026
Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuszy	organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2024-2026
Stworzenie zaplecza mieszkań dla potrzeb prowadzenia rodzin zastępczych zawodowych	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- wzrost liczby zawodowych rodzinnych form pieczy zastępczej;
- poprawa warunków funkcjonowania niektórych rodzin zastępczych;
- większa świadomość społeczna na temat rodzicielstwa zastępczego;
- wyższe kwalifikacje kadry pracującej z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej.

Tabela 33: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków

Cel strategiczny 3.: Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka		
Cel operacyjny 3.1.: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	Czas realizacji
Wspieranie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2024-2026
Wsparcie finansowe usamodzielnianych wychowanków	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2024-2026

Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, Urząd Miasta Częstochowy	2024-2026
--	--	-----------

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- wzrost liczby usamodzielnianych osób opuszczających pieczę zastępczą;
- lepsze warunki mieszkaniowe wychowanków pieczy zastępczej;
- stworzenie warunków do kontynuowania nauki i zwiększenie liczby wychowanków podnoszących swoje kompetencje zawodowe.

Tabela 34: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków

Cel strategiczny 3.: Wsparcie usamodzielnianych wychowanków Cel operacyjny 3.2.: Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom		
Nazwa zadania	Realizatorzy, partnerzy	czas realizacji
Szkolenie kadry pracującej z usamodzielnianymi wychowankami	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2024-2026

Spodziewane efekty realizacji zadań:

- nabycie i pogłębienie umiejętności do prowadzenia skutecznej i efektywnej pracy z usamodzielnianym wychowankiem pieczy zastępczej;
- lepsze funkcjonowanie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w dorosłym życiu.

LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2024-2026

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 zawiera limit rodzin zastępczych zawodowych w kolejnych latach jego obowiązywania. Limit ten został określony na podstawie rozeznania potrzeb oraz analizy liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej w ostatnich latach. Jednocześnie należy podkreślić, że założony limit może ulec zmianie w zależności od zmieniającej się sytuacji, zidentyfikowanych w kolejnych latach potrzeb, posiadanych środków finansowych czy liczby przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2024-2026 został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 35: Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2024-2026

	Rok 2024	Rok 2025	Rok 2026
--	-----------------	-----------------	-----------------

liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych zawodowych	4	4	4
limit rodzin zastępczych zawodowych	18	22	24

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

ADRESACI PROGRAMU

Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 adresowany jest do:

- rodzin z dziećmi, w tym zagrożonych kryzysem i będących w kryzysie;
- rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- rodzin zastępczych z terenu miasta Częstochowy;
- dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- usamodzielnianych wychowanków opuszczających pieczę zastępczą oraz inne placówki;
- dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem;
- organizacje pozarządowe;
- Partnerstwo na rzecz realizacji programu „Częstochowa dla rodziny”.

FINANSOWANIE PROGRAMU

Realizacja Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 będzie finansowana:

- ze środków własnych pochodzących z budżetu Gminy Miasta Częstochowy;
- z dotacji celowych z budżetu państwa;
- programów rządowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- z funduszy zewnętrznych, w tym europejskich;
- ze środków pozyskanych z innych źródeł.

Na realizację Programu w przewidziano w budżecie Gminy Miasta Częstochowy m.in. następujące środki finansowe:

- 1) zabezpieczone w budżecie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

w dziale 855 – rodzina:

- 85510 - zadania własne powiatu – działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych 370 000,00 zł;

- 85508 – zadania własne gminy i powiatu, świadczenia dla rodzin zastępczych, wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych oraz prowadzących rodzinny dom dziecka – 9 444 320,00 zł;

w dziale 852 – pomoc społeczna

- 85214 – zasiłki celowe i okresowe – 3 448 383,00 zł;

- 85220 – mieszkania chronione – 295 164,00 zł;

- 85230 – zapewnienie posiłku dla potrzebujących, 2 898 050,00 zł w tym dotacja z Programu Pomoc Państwa w zakresie dożywiania;

- 85203 zadania własne gminy – środki zaplanowane na działalność Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie 330 861,00 zł;

w dziale 854 – edukacyjna opieka wychowawcza:

- 85415 – pomoc materialna dla uczniów, świadczenia na stypendia i zasiłki szkolne – 104 400,00 zł.

2) zabezpieczone w budżecie Wydziału Polityki Społecznej:

w dziale 855, rozdział 85510:

- na utrzymanie dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, funkcjonujących na terenie Miasta Częstochowy – 6 550 906,00 zł;

w dziale 855, rozdział 85504:

- wspieranie i realizacja zadań w placówkach wsparcia dziennego – 280 000,00 zł;

w dziale 851, rozdział 85154

- wspieranie i realizacja zadań w placówkach wsparcia dziennego – 550.000,00 zł;

Realizacja części ww. zadań została zlecona w ramach otwartych konkursów ofert.

w dziale 855, rozdział 85504 i 85508:

- na realizację zadania prowadzonego przez Częstochowskie Centrum Wsparcia Rodziny.– 1 600 000,00 zł na 2024 rok, w 2025 r. w kwocie – 1 600 000,00 zł (środki zabezpieczone w WPF).

Wysokość środków finansowych na realizację Programu w latach 2025-2026 z budżetu Gminy Miasta Częstochowy zostanie ujęta w przyjmowanej corocznie uchwale budżetowej Rady Miasta.

Poszczególne podmioty biorące udział we wdrażaniu Programu mogą pozyskiwać środki finansowe na jego realizację we własnym zakresie.

WDRAŻANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Koordynatorem realizacji Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026 będzie Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie. Sformułowane w dokumencie zadania będą wdrażane przez wyznaczone do ich realizacji podmioty.

Skuteczność wdrożenia Programu będzie m.in. zależała od posiadanych i pozyskanych środków finansowych na opracowanie i realizację projektów, które będą zgodne z przyjętymi w nim zadaniami.

Realizacja Programu będzie podlegała monitoringowi i ewaluacji, które będą polegały na zbieraniu i analizowaniu informacji w celu ustalenia, czy wyznaczone w ramach Programu zadania są realizowane zgodnie z założonym planem i jakie uzyskano efekty ich wdrożenia. Monitoring będzie prowadzony corocznie na podstawie informacji przekazywanych Koordynatorowi realizacji Programu przez podmioty biorące udział w jego wdrażaniu, przy wykorzystaniu wyznaczonych w dokumencie wskaźników monitoringowych. W poniższej tabeli dla każdego wskaźnika określono jego wartość początkową za rok 2024 oraz wartość docelową w ostatnim roku realizacji dokumentu.

Na zakończenie podsumowaniem sytuacji pieczy zastępczej w Częstochowie jest fragment artykułu poświęconego wnioskowi po sprawdzeniu przez Najwyższą Izbę Kontroli postępów w procesie deinstytucjonalizacji w Polsce, opublikowanego dnia 12.04.2023 r. na stronie www.nik.gov.pl

(źródło: <https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/deinstytucjonalizacji-pieczy-zastepczej.html>)

„Dominującym problemem w rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej był i nadal jest brak kandydatów do pełnienia tej funkcji. W ocenie Izby taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z niedostatecznego wsparcia państwa dla istniejących rodzin zastępczych. Kontrola wykazała, że minister do spraw rodziny nie dofinansowywał lokalnych programów wspierania rodziny i pieczy zastępczej, nie opracowywał programów rządowych, a prace nad nowelizacją ustawy o pieczy zastępczej trwały prawie 4 lata. Zmiana przepisów nie dała rodzinom zastępczym oczekiwanej gwarancji stabilnego zatrudnienia, a wynagrodzenie po podwyżce tylko nieznacznie przekraczało płacę minimalną. Ponadto NIK zwraca uwagę, że zbyt wolne przechodzenie od systemu pieczy instytucjonalnej do systemu pieczy rodzinnej jest bardzo kosztowne dla samorządów powiatowych. Średni koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej był ponad pięciokrotnie wyższy niż w rodzinie spokrewnionej.” Jednocześnie NIK zalecił jednostkom samorządu terytorialnego:

- zintensyfikowanie działań mających na celu rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, szczególnie w kontekście jej uzawodowienia;
- podejmowanie współpracy instytucjonalnej z podmiotami gminnymi szczególnie na etapie planowania oraz realizacji zadań na rzecz dziecka i rodziny;
- zapewnienie rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka możliwości korzystania ze wszystkich uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej;
- rzetelne opracowywanie planów pomocy dziecku;
- rzetelne wykonywanie obowiązków w zakresie kwalifikowania osób do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz zawierania z nimi umów;
- reprezentowanie interesów dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w zakresie dochodzenia świadczeń alimentacyjnych należnych wychowankom przebywającym w pieczy zastępczej oraz dotyczących uregulowania ich sytuacji prawnej;
- podejmowanie skutecznych działań mających na celu przestrzeganie limitów rodzin zastępczych przypadających na jednego koordynatora;
- zamieszczanie wymiernych wskaźników realizacji celów i obszarów w opracowywanych powiatowych programach rozwoju pieczy zastępczej.

Przechodząc na grunt lokalny można dostrzec, że wysnute przez Izbę wnioski są zasadne i niestety mają także swoje odzwierciedlenie na poziomie samorządowym. W konsekwencji, działając nieprzerwanie w celu zwiększenia udziału rodzinnej pieczy zastępczej, konieczne jest jednoczesne pielęgnowanie i poniekąd rozwijanie jej instytucjonalnych form. W rzeczywistości pomimo znacznych zasobów finansowych jakimi dysponuje Miasto i jakie angażowane są w promocję rodzinnej pieczy zastępczej wciąż brak kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka.

Tabela 36: Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.1.: Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny		
liczba rodzin objętych pracą socjalną	2 884	2 800
liczba świadczeń udzielonych z ustawy o pomocy społecznej	279 128	280 000
liczba świadczeń udzielonych z ustawy o systemie oświaty (zasitek szkolny, stypendium szkolne)	363	340

liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	14	17
wysokość środków gminy przekazanych na wsparcie działalności w ramach dotacji	858 800	1 000 000
liczba uczestników zajęć w placówkach wsparcia dziennego	233	270
liczba rodzin usamodzielnionych w efekcie pracy asystenta rodziny	22	30
liczba dzieci w rodzinach z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	729	690
liczba dzieci w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny	187	220

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 37: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.2.: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych		
liczba rodzin, które odzyskały prawo opieki nad dzieckiem	15	16
liczba rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym	425	420
liczba zatrudnionych asystentów	6	10
liczba szkoleń dla asystentów	12	15
liczba rodzin objętych wsparciem asystentów	122	200
liczba rodzin wspierających	0	2
liczba uczestników grup samopomocowych, grup wsparcia, szkoły dla rodziców dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	135	180

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 38: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.3.: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością		
liczba rodzin, którym zorganizowano opiekę wytchnieniową	76	70
liczba rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością objętych wsparciem asystenta	13	13
liczba dzieci z niepełnosprawnością korzystających z pomocy w placówkach wsparcia dziennego i ośrodkach wsparcia	239	250

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 39: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej Cel operacyjny 2.1.: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną		
liczba dokonanych okresowych ocen sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej	763	800
liczba udzielonych porad dla pieczy zastępczej	750	800
liczba zgłoszonych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną	43	55
liczba świadczeń pieniężnych dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	9 580	10 000
wysokość poniesionych nakładów finansowych na pobyt dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	6 849 425	7 200 000
wysokość poniesionych nakładów finansowych na pobyt dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej	8 215 906	8 700 000

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 40: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej Cel operacyjny 2.2.: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej		
liczba przeszkolonych kandydatów na rodziny zastępcze oraz rodziców zastępczych w ramach doksztalcania	138	130
liczba utworzonych rodzin zastępczych	33	35
liczba działań w środowisku lokalnym na rzecz promocji i rozwoju rodzicielstwa zastępczego	58	60
liczba szkoleń, w których uczestniczyły kadry pieczy zastępczej	54	62
liczba osób korzystających z superwizji	17	17
liczba specjalistycznych rodzin zastępczych/pogotowi rodzinnych	1	2
liczba wolontariuszy wspierających rodziny zastępcze	5	5
liczba mieszkań, w których prowadzona jest zawodowa rodzina zastępcza	0	1

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 41: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 3.: Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka Cel operacyjny 3.1.: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków		
Liczba usamodzielnianych pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, którym udzielono wsparcia	125	120
koszt udzielonych świadczeń w ramach wsparcia finansowego usamodzielnianych wychowanków	794 250	890 000
liczba wychowanków, którzy otrzymali mieszkanie z zasobów gminy	4	8
liczba mieszkań treningowych	5	5
liczba osób usamodzielnianych korzystających z pobytu w mieszkaniu treningowym	17	15

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 42: Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom

Wskaźnik monitoringowy	Wartość wskaźnika w 2023 r.	Wartość docelowa w 2026 r.
Cel strategiczny 3.: Wsparcie usamodzielnianych wychowanków Cel operacyjny 3.2.: Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom		
liczba osób pracujących z usamodzielnianymi wychowankami	10	12

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Monitoring dostarczy informacji pozwalających na ewaluację Programu, która zostanie przeprowadzona po zakończeniu jego realizacji.

W terminie do 31 marca każdego roku Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej przekaże do Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy sprawozdanie z realizacji Programu. Sprawozdanie zostanie sporządzone na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów biorących udział w realizacji Programu. Program ma charakter otwarty. W przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, zadania w nim wyznaczone mogą zostać zmodyfikowane lub poszerzone.

Spis tabel

Tabela 1	Liczba mieszkańców Częstochowy	10
Tabela 2	Podział mieszkańców w poszczególnych dzielnicach Częstochowy	10
Tabela 3	Informacje na temat rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2020-2023	15
Tabela 4	Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej	19
Tabela 5	Przyczyny udzielania pomocy społecznej w mieście w latach 2020-2023	20
Tabela 6	Rodziny objęte pracą socjalną w mieście w latach 2020-2023	21
Tabela 7	Pomoc w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” udzielana w mieście w latach 2020-2023	21
Tabela 8	Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2020-2023	23
Tabela 9	Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2020-2023	23
Tabela 10	Wsparcie udzielane rodzinom w mieście przez asystenta rodziny w latach 2020-2023	23
Tabela 11	Placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w mieście w ramach zadania zleconego przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2023 r.	25
Tabela 12	Podmioty posiadające zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na prowadzenie placówki wsparcia dziennego, które nie są dotowane przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2023 r.	26
Tabela 13	Wysokość środków przekazanych przez samorząd na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego w latach 2020-2023	28
Tabela 14	Nadzory sprawowane przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie w latach 2020-2023	29
Tabela 15	Forma pieczy zastępczej	31
Tabela 16	Liczba dzieci w pieczy zastępczej	31
Tabela 17	Rodzinne formy pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	32
Tabela 18	Dzieci umieszczone i przebywające w rodzinnych formach pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	32
Tabela 19	Powody umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020 - 2023	33
Tabela 20	Placówki opiekuńczo-wychowawcze w mieście w 2023	34
Tabela 21	Dzieci umieszczone i przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	35
Tabela 22	Liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej	35
Tabela 23	Powody umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	36
Tabela 24	Usamodzielniani wychowankowie rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	38
Tabela 25	Usamodzielniani wychowankowie instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2020-2023	39
Tabela 26	Koszty usamodzielnienia wychowanków w mieście w latach 2020-2023	39

Tabela 27	Usamodzielniani wychowankowie kontynuujący naukę i pobierający na ten cel świadczenie w latach 2020-2023	40
Tabela 28	Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny	45
Tabela 29	Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych	46
Tabela 30	Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością	46
Tabela 31	Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną	47
Tabela 32	Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	47
Tabela 33	Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków	48
Tabela 34	Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków	48
Tabela 35	Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2024-2026	49
Tabela 36	Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny	53
Tabela 37	Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych	54
Tabela 38	Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością	54
Tabela 39	Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną	54
Tabela 40	Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	55
Tabela 41	Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków	55
Tabela 42	Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom	56

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny, a do zadań własnych powiatu – opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Wobec powyższego istnieje konieczność przyjęcia przez organ uchwałodawczy Programu Wsparcia Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2024-2026.

Program przewiduje rozwój działań profilaktycznych mających na celu wzmocnienie potencjału rodzin, a w konsekwencji zapobieganie narastaniu w nich sytuacji kryzysowych, co umożliwi rodzinom rozwiązywanie problemów z pomocą ich własnych zasobów oraz zasobów środowiskowych.

Poprzez rozwój rodzinnej pieczy zastępczej oraz pracy z rodziną naturalną prognozuje się zapewnienie każdemu dziecku prawa do stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego.

Zakłada się, że realizacja programu umożliwi w kilkuletniej perspektywie ograniczenie umieszczeń dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, co w konsekwencji doprowadzi do minimalizacji występowania zjawiska sieroctwa społecznego.

Program zakłada kontynuację zadań określonych w poprzednim Programie opracowanym na lata 2021-2023.

Biorąc pod uwagę powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest zasadne.